

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: очна
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему Сучасна міграційна криза в Європі

(назва теми)

здобувача(ки) Сухомлин Олександр Валентинівни

(ПІБ, підпис)

Науковий(ва) керівник(ця): к.е.н., доцент Лиськова Л.М.

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

(підпис)

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

_____ Столярчук Я.М.

(підпис)

« _____ » _____ 20 ____ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної торгівлі і
маркетингу

_____ Циганкова Т.М.

(підпис)

« _____ » _____ 20 ____ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачу(ці) вищої освіти _____ Сухомлин Олександрі Валентинівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

очної _____ форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: « _____ Сучасна міграційна криза в Європі »

Тему затверджено наказом ректора Університету від «14» лютого 2023р .№ 293-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:
вторинних джерел наукової і статистичної інформації _____

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи появи міграційних криз
(назва розділу)	
Розділ 2	Аналіз міграційних потоків і викликаних ними криз в країнах Європи
(назва розділу)	
Об'єкт дослідження:	Міграційні процеси в країнах Європи
Предмет дослідження:	Причини і наслідки міграційної кризи в Європі
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Дослідження причин та наслідків сучасної міграційної кризи в Європі.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

дослідити сутність та особливості міграційних процесів та їх регулювання;

розкрити поняття та причини появи міграційних криз;

обґрунтувати чинники міграційної кризи в Європі

У розділі 2

проаналізувати динаміку міжнародної міграції в країнах Європи;

встановити соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі та

місце України в сучасних європейських міграційних процесах;

запропонувати шляхи подолання сучасної міграційної кризи в Європі

Завдання підготував(ла)

Науковий(а) керівник(ця)

Лиськова Л.М.

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« 22 » лютого 2023 р.

Завдання одержав(ла) здобувач(ка)

Сухомлин О.В.

« 22 » лютого 2023 р.

(ініціали, прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 55 сторінок, 3 таблиці, 7 рисунків, список використаних джерел з 39 найменувань, 9 додатків.

СУЧАСНА МІГРАЦІЙНА КРИЗА В ЄВРОПІ

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом є міграційні процеси в країнах Європи.

Предметом є причини і наслідки міграційної кризи в Європі.

Мета – дослідження причин та наслідків сучасної міграційної кризи в Європі.

Завданнями роботи є:

- дослідити сутність та особливості міграційних процесів та їх регулювання;
- розкрити поняття та причини появи міграційних криз;
- обґрунтувати чинники міграційної кризи в Європі;
- проаналізувати динаміку міжнародної міграції в країнах Європи;
- встановити соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі та місце України в сучасних європейських міграційних процесах
- запропонувати шляхи подолання сучасної міграційної кризи в Європі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в роботі розглянуто міграцію різних верств населення України. На сьогодні цей вид міграції в Україні вивчений недостатньо, ймовірно, тому, що він набув масового характеру відносно недавно, з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України.

Період виконання кваліфікаційної роботи – лютий – травень 2023р.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023р.

Рік захисту роботи 2023р.

Ключові слова: міграція, нелегальна міграція, чинники міграцій, міграційні процеси, біженець, криза.

Відгук
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача(ки) факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Сурожин Александр Валентинович
(прізвище, ім'я та по батькові)
На тему Сучасна міграційна криза в Європі
(назва теми)

1. Актуальність теми: проблеми міграційних процесів є складними соціальними явищами на території європейських держав і викликають професійні з ними пов'язані, які вимагають їх оперативного вирішення.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: бакалаврська робота є повільно викладеною та має логічний характер

3. Наявність самостійних розробок автора: автором, на основі введеного аналізу систематизовано причини появи міграційних криз.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: розкрити соціально-економічні причини виникнення кризи в Європі автором показано лише факти в сучасних європейських міграційних процесах

5. Наявність недоліків: має певну глибину, дисбаланс між теоретичними висновками та практичними рекомендаціями, існують неточності в статистичних даних матеріалу роботи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота в цілому відповідає вимогам до її написання і може бути допущена до захисту перед ЕК

Науковий(ва) керівник(ця): Н.В.Н. доцент
Лискова А.М.
(підпис) (прізвище, ім'я та по батькові)

“26” травня 2023р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОЯВИ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ	5
1.1. Сутність та особливості міграційних процесів та їх регулювання	5
1.2. Поняття та причини появи міграційних криз	9
1.3. Обґрунтування чинників міграційної кризи в Європі	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ І ВИКЛИКАНИХ НИМИ КРИЗ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	23
2.1. Динаміка міжнародної міграції в країнах Європи	23
2.2. Соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі та місце України в сучасних європейських міграційних процесах	34
2.3. Шляхи подолання сучасної міграційної кризи в Європі.....	45
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми. Міграція – це складний і багатогранний процес, який сприяв розвитку суспільств від початку поширення людини. Поступово цей процес розвивається і позитивно впливає на розподілення праці у світі. Масові переміщення біженців та мігрантів впливають на країни та світ загалом. Такий процес вимагає посиленого співробітництва та спільної відповідальності за забезпечення комфортного життя для всіх.

Міграція є потужним рушієм сталого розвитку мігрантів та їхніх громад. Це приносить значні переваги з точки зору навичок, підвищення кваліфікації робочих кадрів, культурного різноманіття та інвестицій, а також сприяє поліпшенню життя громад у їхніх країнах народження шляхом передачі навичок та ресурсів.

Проаналізувавши праці українських та зарубіжних дослідників, слід зазначити, що їхні дослідження зосереджені на міграційних потоках, програмах для біженців чи певному локальному міграційному процесі в певній країні, регіоні чи на континенті. Зарубіжні вчені Дж.П.Феррі, Т.Дж.Гаттон, А.Маккеон, Т.Зубяшвілі, Т.Рапопорт, Р.Тривсон, М.Ландесманн та українські – О.Бандурка, С.Мосендз, С.Проскуров, Н.Рощина, У.Садова, Є. Лібанова.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження причин та наслідків сучасної міграційної кризи в Європі.

Досягнення поставлених цілей передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідити сутність та особливості міграційних процесів та їх регулювання;
- розкрити поняття та причини появи міграційних криз;
- обґрунтувати чинники міграційної кризи в Європі;
- проаналізувати динаміку міжнародної міграції в країнах Європи;
- встановити соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі та місце України в сучасних європейських міграційних процесах

— запропонувати шляхи подолання сучасної міграційної кризи в Європі.
Об'єктом є міграційні процеси в країнах Європи.

Предметом є причини і наслідки міграційної кризи в Європі.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є фундаментальні принципи політичного аналізу, системний, порівняльний та історичний методи. У рамках історичного підходу досліджено процес виникнення та розвитку імміграційних процесів у країнах Європи. Основні поняття, що використовуються в роботі, визначено згідно з принципами термінології. Системний підхід дає змогу комплексно відобразити феномен міграційної кризи в європейському просторі в контексті глобальних міграційних процесів, розкриваючи основні зв'язки політичного та соціального просторів європейського світу крізь призму міграційної реальності, розглядаючи міграцію в окремі країни Європи як внесок частини власної культури в європейське суспільство.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в роботі розглянуто міграцію різних верств населення України. На сьогодні цей вид міграції в Україні вивчений недостатньо, ймовірно, тому, що він набув масового характеру відносно недавно, з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел. Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 55 сторінок, 3 таблиці, 7 рисунків, список використаних джерел з 39 найменувань, 9 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОЯВИ МІГРАЦІЙНИХ КРИЗ

1.1. Сутність та особливості міграційних процесів та їх регулювання

Коли ми вперше аналізуємо особливості життя людей, ми відразу помічаємо тенденцію до переміщення, тому що процес поневірянЬ був поширений з давніх часів. Племена обирають лише одне місце для проживання на короткий проміжок часу, вони використовують усі можливі ресурси на території, тобто збирають фрукти, ягоди та овочі, полюють, ловлять рибу та ведуть своє господарство, а коли ці ресурси сильно зменшуються, вони переселяються на іншу територію. Потім, з розвитком цивілізації, більшість етносів вибрали шлях розселення і почали займатися землеробством, будувати міста, займатися ремеслами. Але, незважаючи на це, люди продовжують міграційний рух. Деякі люди переїжджають у пошуках роботи або просто для пошуку нових економічних можливостей для навчання чи розвитку. Ми не повинні забувати про міграцію, спричинену такими факторами, як несприятливий клімат чи природні катаклізми. Крім того, суспільства розвиваються в умовах війни, конфлікту, тероризму чи будь-якої іншої несприятливої соціокультурної ситуації. Усе це впливає на міграцію.

Для дослідження насамперед слід звернутися до визначення поняття «міграція». Згідно з термінологією Міжнародної організації з міграції, міграція – це переміщення людей зі свого звичайного місця проживання через міжнародний кордон або всередині країни [1]. Процес переселення передбачає зміну місця проживання особи або групи людей, але мотивація цих людей може бути дуже різною. Щоб дати найбільш точне визначення міграційного процесу, слід проаналізувати методи різних вчених у країні та за кордоном, оскільки існує багато способів зрозуміти визначення міграційного процесу, деякі люди вважають, що це суто соціальне явище, а деякі вважають, що це поняття існує лише в галузі права. О. Бандулкар [2] робить висновок, що процес міграції є

усуспільненою, керованою діяльністю певної спільноти, яка має регулюватися нормами адміністративного права. Процес переміщення включає підготовку до переміщення та власне переміщення учасників процесу через адміністративно-територіальні кордони в межах держави в інші країни.

За визначенням С.О.Мосендз [3] процес міграції полягає у розселенні, коли населення масово перетинає межі певних територій, при цьому тривалість, регулярність і спрямованість цього процесу можуть бути досить різними, але безумовно пов'язані зі зміною місця проживання.

У навчальному посібнику «Адміністративне регіональне регулювання міграційного процесу» [4] міграційний процес визначається як низка нормативно-правових суспільних відносин між суб'єктами управління державою та фізичними особами, пов'язаних із зміною місця проживання, незалежно від мети чи тривалості.

Для подальшого аналізу цієї теми необхідно окреслити визначення процесу міграції. Згідно з визначеннями різних вчених і організацій, можна відзначити, що міграційний процес - це низка соціальних дій індивідів або їх груп з метою зміни місця проживання і переміщення з цією метою всередині країни або за кордон. Розглядаючи детально міграційні процеси, зазначимо, що вони бувають різних типів і всі мають різну мотиваційну базу, географічний розподіл і часові рамки.

Класифікація повинна починатися з географічної атрибуції, тобто міграція поділяється на внутрішню міграцію та міграцію за кордон. Внутрішня міграція – це переміщення людей із сіл у міста внаслідок процесів урбанізації, а також з одного міста в інше для навчання чи роботи, а також від певних кризових явищ (війни, тероризм, природні катастрофи). Зовнішня міграція поділяється на еміграцію та імміграцію. Ці два терміни дуже схожі, але не використовуються як взаємозамінні, оскільки імміграція означає процес виїзду з країни на постійне місце проживання в іншу країну, а еміграція стосується процесу переїзду в країну [5].

З точки зору тривалості, міграцію можна поділити на постійну міграцію та тимчасову міграцію. Постійна міграція означає переміщення населення з одного місця в інше та до місця постійного проживання без повернення додому [6], а тимчасова міграція передбачає повернення через деякий час. До тимчасових належать:

- Короткострокова міграція. Процес переїзду особи, яка змінює країну постійного проживання щонайменше на три місяці, але менше ніж на один рік (12 місяців), якщо переїзд до країни не здійснюється з метою відпочинку, відвідування родичів і друзів, управління бізнесом, лікуванням або релігійним паломництвом [7];
- Сезонна міграція передбачає періодичні переміщення з одного регіону або кліматичної зони в інший відповідно до річних циклів погодних і температурних змін [8];
- Вахтова імміграція – це один із видів імміграції, що передбачає перебування на іншій території на термін до 1 місяця;
- Маятникова міграція характеризується щоденними переміщеннями населення з однієї території в іншу [9];
- Довгострокова міграція полягає у переміщенні людей, які змінюють країну свого постійного проживання щонайменше на один рік, так що країна призначення фактично стає їх новою країною постійного проживання [10].

Залежно від мети міграція може бути трудовою, навчальною та вимушеною. Тому варто детально розглянути саме цей формат міграції. Мельниченко О. та Удовиченко Н. [11] визначають трудову міграцію як тимчасове переселення населення працездатного віку в інші населені пункти в межах країни та за її межі з метою підвищення трудових доходів та самореалізації. Освітня імміграція - це особливий вид міграції, який включає переміщення населення для забезпечення освіти та процесу навчання.

Вимушена міграція є складнішим процесом, оскільки включає в себе специфічні економічні, політичні, психологічні та екологічні обставини. Цей вид міграції є одним із найскладніших для будь-кого, хто бере участь у ньому,

оскільки є результатом грубого порушення фундаментальних прав людини та громадянина, є результатом порушення права на безпеку життя, природне середовище, свободу переконань і політичних поглядів людини [12]. Крім того, люди змушені тікати від воєн, терористичних загроз та інших труднощів. Вимушена міграція дає дуже мало можливостей покращити свій рівень життя, оскільки більшість людей просто змушені залишити все майно, щоб врятуватися, а життя в незвичайних умовах може спричинити психологічні проблеми під час адаптації та в подальшому житті. Людям, які вимушено мігрували, як правило, бракує мотивації.

Вимушена міграція зросла в останні десятиліття і, ймовірно, зростатиме в майбутньому. Внутрішні конфлікти в багатьох країнах призвели до нестабільності, сепаратистських рухів і воєн, що змушує людей шукати притулку на інших територіях. Наприклад, етнічні чистки та геноцид спричинили потоки мільйонів біженців і переміщених осіб у різних країнах. Однією з найжахливіших форм примусової імміграції є депортація.

Депортація – це примусове видворення небажаної особи або групи осіб з території за політичними, релігійними, національними чи расовими мотивами [13]. Цей процес був типовим для тоталітарних держав, таких як Радянський Союз і Третій Рейх. У 1944 році Радянський Союз почав депортацію кримських татар. За офіційними даними, було депортовано близько 200 тис. кримських татар, а депортованих на той час було понад 400 тис. Представників цієї національності називали «зрадниками» і намагалися їх позбутися [14].

Головні чинники розбіжності міграційних процесів [15]:

- соціально-економічний (коли люди прагнуть покращити свій звичайний рівень життя, знайти нову роботу чи кар'єрні можливості, задовольнити інші соціальні потреби);
- політика (люди можуть бути незадоволені певною політичною ситуацією в тій чи іншій країні і можуть зазнавати політичних переслідувань);

- релігія (тісно пов'язана з релігійними питаннями та поширенням тієї чи іншої релігії в країні, наприклад, мусульмани частіше проживають у країнах, де іслам є основною релігією через наявність необхідної інфраструктури та існування звичаїв, це також стосується інших релігій) ;
- сім'ї або окремі особи, пов'язані з особистим поглядом на життя.

Міграційний процес є досить складним явищем, яке супроводжує розвиток суспільств від палеоліту до наших днів. Оскільки міграція має вплив на різні сфери життя, можна сказати, що це поняття виходить на соціально-правовий та економічний рівень, включаючи трудові відносини та зміни на світовому ринку праці. Кожен тип міграційних процесів є особливим, і розуміння їх основних відмінностей дозволяє більш детально вивчити соціальні зміни, які є результатом таких міграційних процесів.

1.2. Поняття та причини появи міграційних криз

Перш ніж розглядати імміграційну кризу, розуміючи, як і чому вона виникає, варто розглянути поняття міграції, міграційної кризи, біженця, еміграції тощо. Таким чином, міграційна криза є гуманітарною катастрофою, спричиненою напливом мігрантів до Європи з охоплених війною країн Африки та Близького Сходу.

Міграція населення є однією з глобальних проблем і розглядається не тільки як просте механічне переміщення людей з однієї країни в іншу, а й як складний процес політичного та культурного життя, що впливає на суспільство і є предметом міжнародного регулювання [16].

Іммігрант – це особа, яка прожила за кордоном більше одного року, незалежно від причини імміграції (добровільна чи вимушена) та способу імміграції (легальна чи нелегальна).

Біженцем є особа, яка внаслідок аргументованих побоювань стала жертвою утисків за ознаками раси, релігії, національності, громадянства,

приналежності до певної соціальної групи перебуває за межами своєї країни та не може або не бажає користуватися захистом цієї країни внаслідок таких побоювань.

Європейська міграційна криза виникла восени 2015 року, коли біженці та нелегальні іммігранти з країн Північної Африки, Близького Сходу та Південної Азії множилися в Європейському Союзі (ЄС), а ЄС не бажав їх приймати та розподіляти. Міграційна криза є найбільшою в Європі з часів Другої світової війни[17].

Наведемо причини виникнення міграційної кризи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Причини виникнення міграційних криз

Причина	Опис
Необхідність в залученні додаткової висококваліфікованої робочої сили	У деяких розвинутих країнах розростається потреба в кваліфікованих працівниках з електронною технікою
Необхідність в додатковій дешевій робочій силі	Є потреба у робочих місцях в сфері послуг
Заробітна плата порівняно велика	Заробітна плата вища в країнах Європейського Союзу
Висока густота населення	У деяких країнах спостерігається демографічний бум
Маємо справу з масовим безробіттям	Безробіття найбільш поширене у густонаселених регіонах та менш розвинених країнах
Життєвий рівень досить низький	У розвинутих країнах з'являється попит на «чорну» роботу через те, що люди відмовляються виконувати важку та малокваліфіковану «чорну» роботу

Джерело: складено автором на основі [17]

Існують різні види міграції, які можна поділити за напрямком потоків на внутрішні та зовнішні. Внутрішні міграції відбуваються в межах однієї країни, міста або села. Це пов'язано з процесом урбанізації та освоєнням нових земель. Зовнішні міграції передбачають переміщення між різними країнами та

континентами. До них відносяться еміграція, імміграція, реєміграція та репатріація.

Міграції також можна поділити за тривалістю на постійні та тимчасові. Сезонні міграції пов'язані з роботою та відпочинком. Маятникові міграції є регулярним зміщенням людей для роботи або навчання. Також можна виділити суспільно організовані та неорганізовані, добровільні та примусові, легальні та нелегальні міграції. Далі можна побачити більш детальний розбір причин виникнення міграції (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Причини виникнення міграції

Причини	Опис
Економічні	пов'язані з прагненням людей жити в кращих умовах, знайти роботу або працевлаштування та зайнятися науковою діяльністю
Політичні	відбуваються через війни, зміну державних кордонів, дискримінацію соціальних груп та релігійний утиск
Стихійні	відбуваються через природні катастрофи, такі як виверження вулканів та землетруси, а також стихійні лиха, такі як повені та урагани.

Джерело: складено автором на основі [17]

Більше 1 мільйона мігрантів і біженців переїхали до Європи в 2015 році, загостривши кризу, оскільки європейські країни борються з напливом. Європі довелося створити Міжнародну організацію з міграції в рамках ЄС, щоб мати справу з імміграцією. Велика частина мігрантів прибуває морем, але деякі також прибувають сухопутним шляхом через Туреччину та Албанію[18].

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), з початку 2016 року до Європи морем дісталися 135 711 осіб. Сирійський конфлікт залишається найбільшим джерелом міграції, але триваюче

наси́льство в Афганіста́ні та Іраку, наси́льство в Еритреї та бідність у Косово також спонукали людей шукати нові місця для проживання.

Не всі іммігранти звертаються за допомогою для біженців, але багато хто її потребує і змушені подати заявку. У 2015 році Німеччина отримала найбільше заявок на допомогу – понад 476 тис. Однак, за даними німецької влади, понад 1 мільйон людей прибули до Німеччини ще до того, як було подано заявку на допомогу переміщеним особам.

Угорщина стала другою країною з найбільшою кількістю заяв про надання притулку. Це тому, що люди тікають через Грецію та Західні Балкани. Наприкінці 2015 року в Угорщині було 177 130 заявок на надання притулку[19].

Незважаючи на велику кількість людей, які звернулися з проханням про притулок, фактично його було надано значно меншій кількості людей. У 2015 році країни ЄС надали притулок 292 540 біженцям. Того ж року більше мільйона іммігрантів подали прохання про притулок.

Де б не виявилася така велика кількість людей, які потребують житла та тимчасової підтримки, незалежно від того, чи будуть ухвалені подальші рішення щодо їхнього майбутнього, сама по собі є величезною проблемою. Європейські національні органи влади були змушені вирішити цілий комплекс нагальних практичних проблем: фінансових, організаційних, правових, моральних, політичних, соціальних, медичних тощо. Подекуди і в певні моменти ці проблеми на території ЄС настільки загострилися, що в Європі навіть почали говорити про «міграційний колапс». У сьогоdnішніх європейських реаліях «криза біженців» виходить далеко за рамки миттєвих труднощів і напруженості, що виникає[14].

Більшість країн ЄС вже півстоліття є територією великої міграції. На вищому рівні влада загалом позитивно сприйняла та оцінила процес, беручись його регулювати, а не обмежувати в цілому. Суспільні дискусії навколо такого курсу та його віддалених наслідків значно стриманіші. Думка про те, що імміграція невідворотна й корисна, вважається беззаперечною. Цей метод

французького соціолога П.А. Тагієффемко характеризується «імміграційністю» [17].

З 1980-х років критика міграційної стратегії залишалася маргінальною в політичному дискурсі. Напівприхований, але фундаментальний внутрішній розкол, пов'язаний з імміграцією, назріває в європейських суспільствах протягом тривалого часу, і він проявляється як частина ширшого ідеологічного та ціннісного розколу. Проблеми імміграції починають відігравати дедалі помітнішу роль у внутрішній політичній конкуренції. Хвилі біженців та іммігрантів з кількох регіонів Півдня, які прокотилися Європою в останні роки, привнесли в цю ситуацію якісно новий елемент.

За даними Євростату, у 2015 році 28 країн ЄС подали загалом 1 000 255 600 заявок на надання притулку та міжнародного захисту. Це більш ніж удвічі більше, ніж у 2014 році, і майже в п'ять разів, ніж у 2010 році. Однак навіть ця вражаюча статистика не повністю відображає масштаб інциденту. Не всі, хто в'їжджає на територію ЄС без візи, подають документи про статус біженця. Згідно зі згаданим звітом Євростату, у 2015 році Німеччина отримала лише 441 800 таких запитів. Водночас, згідно з даними Федерального відомства у справах міграції та біженців, у 2015 році в центрах прийому біженців в Німеччині було зареєстровано понад мільйон людей. Прикордонна служба ЄС повідомила, що в 2015 році кордони ЄС перетнули 1,8 мільйона людей. ЗМІ неодноразово повідомляли, що мігранти вперто відмовляються переселятися з тимчасових таборів у більш організовані центри, щоб не пройти повну реєстрацію та не заповнити процедурні документи. Більше того, за неофіційними зізнаннями представників німецького спецназу, приблизно 200 000 спочатку зареєстрованих біженців «зникли безвісти», і їхнє місцезнаходження невідоме[20].

Порівнюючи різні дані, неважко побачити, що реальна кількість «нелегальних» іммігрантів, які прибули до Європи у 2015 році, була значно більшою, ніж кількість шукачів притулку. Швидше за все, можна говорити про

1,8-2 мільйони людей. Важливо також пам'ятати, що ці цифри не включають «регулярну» імміграцію через законні канали сімейної та трудової імміграції.

«Біженці» та «вимушено переміщені особи» є особливими категоріями, визначеними Женевськими конвенціями 1951 року та мають особливий міжнародно-правовий статус. Статус біженця передбачає явний примус іммігранта та більші права, ніж статус іммігранта, особливо той, який є нелегальним.

Після Другої світової війни лише в 1990-х роках Західна Європа зіткнулася з мільйонами біженців. Найбільший приплив, зареєстрований у 1993 році, становив 554 000 осіб, переважно громадян сусідніх європейських країн, головним чином охопленої війною Югославії[21].

Заворушення на Близькому Сході, які посилюються з початку 2000-х років, і нове загальне зростання кількості біженців у світі, що спостерігається з 2011 року, спочатку мало вплинули на Європу. На початку Арабської весни деякі політики та експерти, особливо в Італії та Франції, намагалися привернути увагу до неконтрольованих переміщень в південному Середземномор'ї та небезпеки масового витоку біженців. Але ця тема, яка суперечить лініям підтримки «арабської революції», швидко зникла з публічного обговорення. Демонстраційне дослідження було підготовлено наприкінці 2012 року в Центрі Роберта Шумана при Європейському інституті, установі Європейського Союзу. Серед них, за останніми статистичними даними, міграційні хвилі, викликані громадянськими війнами в Лівії та Сирії, майже повністю минули Європу. Аналіз завершується висновком[18]:

“Арабські потрясіння не змінили існуючої тенденції легальної імміграції до Європи» і лише трохи стимулювали нелегальну імміграцію”.

За даними Агентства ЄС з надання притулку (EUAA), кількість заявників у 2018 році досягла цільового показника 2014 року та була на 10% меншою, ніж у 2017 році. У 2017 році дві третини заявок було відхилено. Країни ЄС прийняли 634 700 шукачів притулку в 2018 році. Сирія була на той час основним

постачальником потенційних біженців, у 2018 році кожен 10-й шукач притулку був сирійцем, порівняно з кожним четвертим у 2015-2016 рр. Країна посіла друге місце в списку заявок. [18].

Комітет оголосив про новий план переселення 50 000 сирійців у країни ЄС, висловивши задоволення результатами угоди, досягнутої між союзом і Туреччиною в березні 2016 року.

Нагадаю, 18 березня Туреччина та ЄС ухвалили угоду, метою якої є скорочення потоку біженців до Європи.

Незважаючи на напруженість у стосунках з ЄС, Туреччина загалом виконала свої зобов'язання. За даними комісії, потоки мігрантів на східно-середземноморському маршруті впали майже на 97% з моменту набрання чинності. З іншого боку, статистика показує, що угода є неефективною у двох важливих сферах: неспроможність здійснити масову репатріацію з Греції до Туреччини (повернуто менше 2000 нелегальних мігрантів) і нездатність створити легальні та безпечні транспортні смуги для біженців. Шукачі притулку - менше 3000 легально переселених у країни ЄС відповідно до турецьких таборів для біженців. І, нарешті, угода може бути розірвана, якщо Туреччина все ж вирішить дотримуватися обіцяних винагород, крім фінансових. У цьому випадку Європа може зіткнутися з новою кризою біженців[18].

Пандемія COVID-19, яка почалася в Китаї в грудні 2019 року, вплинула не тільки на світову економіку та торгівлю, а й на багато повсякденних проблем. Закриття міст, де виявили вірус, перетворилося на загальносвітову тенденцію розміщення на карантині цілих країн. Починаючи зі скасування повітряного та наземного пасажирського транспорту, країна та її провінції суттєво обмежили право на вільне пересування, що негативно вплинуло на рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Ряд великих світових самітів, спортивних і культурних заходів були скасовані або перенесені, і люди були змушені перебувати на колективному карантині. Вакцина від нової хвороби знаходилася на той момент на стадії випробувань і буде широко доступна щонайбільше через рік [20].

Як би страшно це не звучало, паніка, викликана COVID-19, певним чином допомогла Європі боротися з напливом мігрантів. Вона обійшла обговорення багатьох інших питань ЄС. До того ж, якщо у 2015 році встановлення парканів для мігрантів піддавалося різкій критиці та звинуваченням у негуманності та нетерпимості, то в нинішніх умовах пандемія стала надзвичайно вагомим аргументом для закриття кордонів, який виглядає цілком обґрунтованим. Заходи, вжиті Шенгенською зоною (донедавна відомою своєю свободою пересування) вражають: лише громадянам ЄС дозволено в'їзд до ЄС, будь-які масові зібрання заборонені, виходити можна лише в разі крайньої необхідності, деякі країни вводять контроль на національних кордонах, Еммануель Макрон публічно заявив у своєму зверненні до громадян, що всі «воюють» [22].

Інші європейські країни також запроваджують жорсткі заходи. Звичайно, це все тимчасово, але поганий контроль за поширенням вірусу може продовжити термін дії обмежень. Якщо ЄС використовує такий загальний контроль над своїми громадянами, говорити про прийняття ще 4,5 мільйона людей (з країн з поганою санітарією) було б добре. Відсутність належного медичного обслуговування та моніторингу поширення коронавірусу як у скупченнях біженців, так і в країнах, звідки вони прибули, справедливо змусила Європу закрити їм доступ на свою територію. Варто врахувати, що за кількістю нових заражень Європа випереджала навіть Африку, і очікуваного зниження пандемії можна буде досягти лише в майбутньому.

Європа продемонструвала стійкість і згуртованість перед обличчям нової хвилі імміграції. Високопоставлені чиновники Брюсселя майже одразу поспішили відвідати Грецію та оголосили її кордони «європейськими». Міграційна криза, яка першою торкнулася Туреччини, рухається до Європи не лише через щедрю соціальну допомогу та високий рівень життя останньої, а й через безвихідь. Раніше ЄС віддавав перевагу «аутсорсингу» проблеми — платив Анкарі, щоб вона тримала мільйони переміщених осіб на безпечній відстані від

себе. Але ще до загострення ситуації з коронавірусом ЄС дав зрозуміти, що не повторить помилок 2015 року[23].

Як наслідок, у 2015 році почалася імміграційна криза. Велика кількість біженців та іммігрантів хлинули до країн ЄС, щоб отримати притулок, і проникли на європейський континент і південні території Європи через Середземне море. Основними регіонами, що постачають мігрантів, є Західна та Південна Азія, Західні Балкани та Африка. Поки що відсутність скоординованих дій ЄС змушує окремі країни вирішувати проблему самостійно. Це передбачає закриття кордонів, будівництво колючого дроту, проведення військово-морських операцій, і це норма, а не виняток. Ці заходи не тільки не допомагають вирішити кризу мігрантів, але вони суперечать ідеалам, на яких засновано ЄС.

Пандемія внесла неоднозначні корективи та дозволила Європі відгородитися від зовнішніх проблем (хоча, правда, ці обмеження торкнулися і внутрішніх європейських кордонів) [14].

Перший тест на міцність пройдено, але сумніви щодо майбутньої імміграційної політики залишаються. Коронавірус став суперечливим, але вагомим аргументом на користь закриття кордонів, але після завершення пандемії Європі доведеться платити за утримання мігрантів (мабуть, більше нинішніх 6 мільярдів). ЄС вкладає великі кошти для оборони південного кордону та заспокоєння прихильників ультраправих, потерпаючи від гуманітарної катастрофи біля свого кордону (Туреччина взагалі не погодиться на повернення біженців). Політика відкритих дверей, змінена епідемією, надала євроскептикам широкий спектр можливостей: відкрити кордони – це дати їм можливість порушити усталений порядок. Минулого разу не всі країни-члени ЄС погодилися прийняти мігрантів, і поки що немає підстав вважати, що їхня позиція за ці роки сильно змінилася.

1.3. Обґрунтування чинників міграційної кризи в Європі

Імміграція була гарячою темою в ЄС протягом останнього десятиліття, особливо в 2022 році, і може досягти свого піку через багато років. Звичайно, населення більшості країн ЄС старіє, тому що пенсіонерів більше, ніж молодих, активних людей, а в багатьох країнах-сусідах ЄС більше молоді.

У роботі R. Grivson, M. Landesmann та I. Mara [17] описано складний сценарій розвитку міграційного процесу в Європейському Союзі з огляду на можливість вибору збільшення міграції з африканських країн, щоб нести нові виклики суспільству. Ці мігранти прибудуть із зон високої економічної, соціальної та політичної нестабільності. У той же час вони зазначають, що, якщо цей тип імміграційного процесу правильний, країни ЄС зможуть досягти позитивних результатів.

ЄС розглядає 3 види міграційних потоків. Їх всіх можна побачити на рис. 1.1. По-перше, це потоки мігрантів центральним середземноморським маршрутом, який використовується для нелегального в'їзду до ЄС із Північної Африки. ЄС підтримує мігрантів і біженців з Лівії, працюючи над усуненням основної причини міграції в Африці. У лютому 2017 року лідери ЄС погодили нові заходи щодо скорочення нелегального в'їзду цим шляхом, і набула чинності Мальтійська декларація членів Європейської ради щодо зовнішніх питань міграції [24].

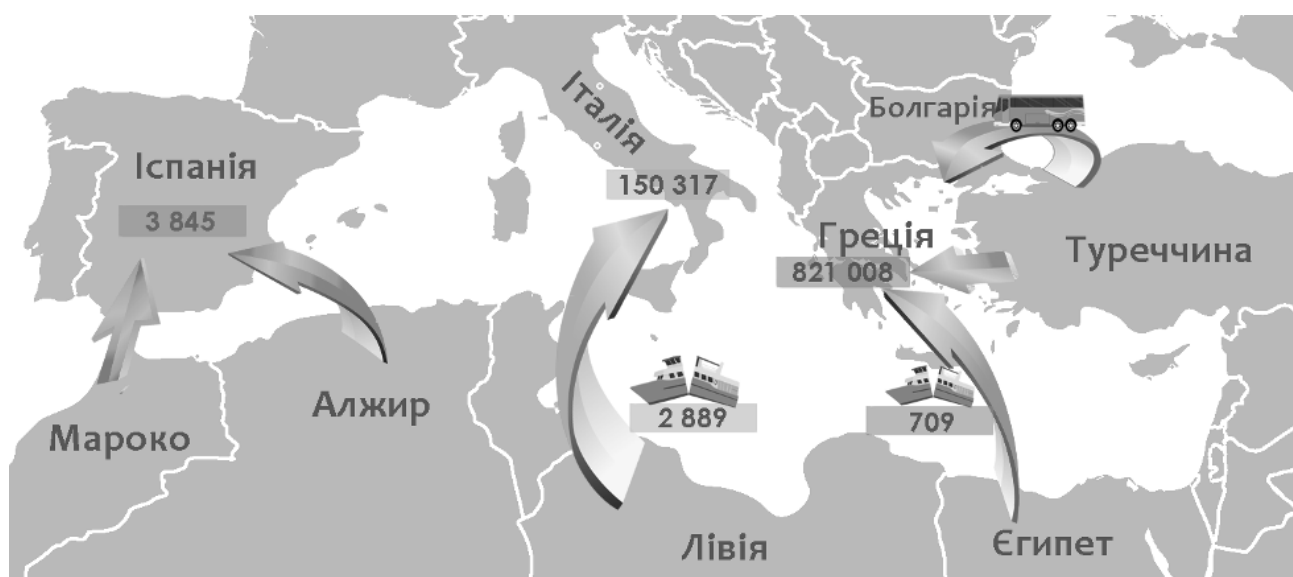

Рисунок.1.1 Міграційні шляхи до Європи

Джерело: складено автором на основі [38]

У 2019 року Європейський Союз схвалив п'ять нових імміграційних схем у Північній Африці на загальну суму 61,5 млн євро [21]. Проекти передбачають допомогу та реалізацію безпеки біженцям і мігрантам, покращення умов життя та стабільності лівійців, а також сприяння трудовій міграції та мобільності. З 2015 року ЄС надав Лівії 700 млн євро за допомогою різних джерел фінансування, включаючи Надзвичайний трастовий фонд ЄС для Африки (EUTF) (455 млн євро).

За даними Європейської комісії [21], 31 березня 2020 року була розпочата операція «Іріні» з метою виконання ембарго ООН на постачання зброї Лівії. Будучи другорядною місією, вона також сприятиме нарощуванню потенціалу та підготовці лівійської берегової охорони та військово-морського флоту для місій із забезпечення правопорядку на морі.

Наступний міграційний потік – це східно-середземноморський маршрут, який стосується імміграції до Греції, Кіпру та Болгарії. Адже саме цим шляхом до ЄС прибула велика кількість біженців, які шукали притулку від громадянської війни в Сирії[25]. З 2016 року кількість мігрантів на цьому маршруті значно

скоротилася завдяки співпраці Європейського Союзу та Туреччини. Адже в березні 2016 року лідери Євросоюзу та Туреччини домовилися боротися з нелегальною імміграцією через велику кількість мігрантів, які проходять через Туреччину. У свою чергу Туреччина пообіцяла посилити заходи для запобігання відкриттю нових морських або сухопутних шляхів нелегальної міграції з Туреччини до ЄС.

Третій шлях, західне Середземномор'я, був одним із найскладніших, оскільки мігранти здійснювали небезпечну подорож вздовж узбережжя Західної Африки, щоб дістатися до Канарських островів. Мігранти також прямували транзитом через Марокко та Алжир, щоб дістатися до Іспанії [26]. У листопаді 2015 року Міграційний саміт у Валетті прийняв політичну декларацію та план дій, спрямованих на усунення основних причин нелегальної міграції та вимушеного переміщення населення та розширення співпраці у сфері легальної міграції та мобільності.

3 травня 2015 року дві успішні схеми переселення, фінансовані ЄС, допомогли понад 70 000 найбільш уразливим людям, які потребують міжнародного захисту, шукати притулку в ЄС [20]. Усе це відбулося після міграційного саміту у Валлетті [27], де глави європейських і африканських держав і урядів зібралися разом, щоб активізувати співпрацю для вирішення поточних проблем, і в результаті вони прийняли політичну декларацію, спрямовану на викорінення імміграції, і план дій до неї.

Ще в грудні 2015 року Рада Європи схвалила стратегію, спрямовану на скорочення потоків мігрантів [28]. Згідно з цією стратегією, необхідно усунути недоліки зовнішніх кордонів Шенгенської зони, особливо в процесі кращої перевірки та запобігання фальсифікаціям документів. Стратегія також деталізує особливості контролю за поверненням людей додому та боротьби з контрабандою та торгівлею людьми.

У лютому 2016 року лідери ЄС прийняли висновки щодо кризи міграції та біженців і організували зустріч з Туреччиною в березні, щоб узгодити план дій

між ЄС і Туреччиною [22]. Крім того, у червні 2016 року Європейська комісія представила план дій, спрямований на сприяння інтеграції громадян третіх країн до ЄС за підтримки країн ЄС [29]. За згодою Європейського парламенту 17 грудня 2020 року Рада прийняла регламент, що визначає багаторічну фінансову структуру ЄС (MFF) на 2021-2027 роки [20]. Регламент передбачає довгостроковий бюджет ЄС у 1,074 трильйона євро для ЄС-27, включаючи консолідацію Європейського фонду розвитку. Разом із інструментами ЄС для відновлення наступного покоління вартістю 750 мільярдів євро ЄС надасть загальну суму 1,8 трильйона євро протягом певних років для підтримки відновлення після пандемії COVID-19 і довгострокових політичних пріоритетів ЄС.

7 жовтня 2021 року було прийнято Директиву про блакитну картку. Ці нові правила ще більше гармонізують умови в'їзду та проживання для висококваліфікованих працівників з країн, що не входять до ЄС, і підвищують привабливість блакитної карти ЄС [30]. Звичайно, ця система вступу розроблена для залучення та утримання висококваліфікованих працівників, особливо в галузях, які стикаються з нестачею кваліфікації, особливо шляхом встановлення більш інклюзивних стандартів вступу та сприяння возз'єднанню сімей, надаючи доступ до ринків праці високого рівня.

Останні зміни в законодавстві передбачають можливість отримання тимчасового захисту для українців, які тікають від війни, з 24 лютого 2022 року [30]. Відповідно до закону, тимчасовий захист триває не менше одного року і може бути продовжений залежно від ситуації в Україні. Права, згідно з Директивою про тимчасовий захист, включають дозвіл на проживання, доступ до ринку праці та житла, доступ до медичної допомоги та освіти для дітей, а також право відкрити основний банківський рахунок.

Оцінюючи регулювання ЄС щодо міграційних потоків, слід зазначити, що після кожної міграційної кризи розробляються нові схеми вирішення проблеми мігрантів і надання притулку для забезпечення безпеки. Останніми роками

європейські країни все більше контролюють зовнішні кордони та потоки мігрантів. Існують також угоди між різними країнами про співпрацю та розподіл кількості мігрантів, особливо біженців, між цими країнами. Проаналізувавши різні документи, слід зазначити, що положення імміграційного законодавства ЄС досить складні. Участь різних країн-партнерів у цьому процесі допомагає забезпечити певний ступінь регулювання цих міграційних потоків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКІВ І ВИКЛИКАНИХ НИМИ КРИЗ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

2.1.Динаміка міжнародної міграції в країнах Європи

В країнах ЄС було зареєстровано понад 700 000 шукачів притулку в період з січня по вересень 2015 року (рис. 2.1). За різними оцінками, у 2015 році до ЄС прибуло від 1 до 1,8 мільйона біженців і нелегальних іммігрантів. Для порівняння, у 2014 році їх було зареєстровано близько 280 тис.

Термін «криза» по відношенню до біженців і мігрантів вперше був використаний у квітні 2015 року після серії морських катастроф у Середземному морі. За короткий проміжок часу (4 дні у квітні) човни, що перевозили понад 1200 африканських мігрантів, зазнали аварії та затонули. Близько 2600 мігрантів загинули в 2015 році в порівнянні з приблизно 22 000 загиблих з 2000 року[14].

За оцінками Міжнародної організації з міграції, понад 1 011 700 мігрантів прибули морем у 2015 році та близько 34 900 – сушею. Для порівняння, у 2014 році морем і сушею прибуло 280 000 осіб, за винятком нелегальних іммігрантів. Прикордонники ЄС, які спостерігають за міграційними маршрутами, кажуть, що тільки в 2015 році кордон перетнули понад 1,8 мільйона біженців. Більшість біженців, які прямують до Греції, подорожують відносно коротким морським шляхом із Туреччини в Косово, Хіос, Лесбос і Самос, як правило, у німецьких гумових надувних човнах або дерев'яних човнах[19].

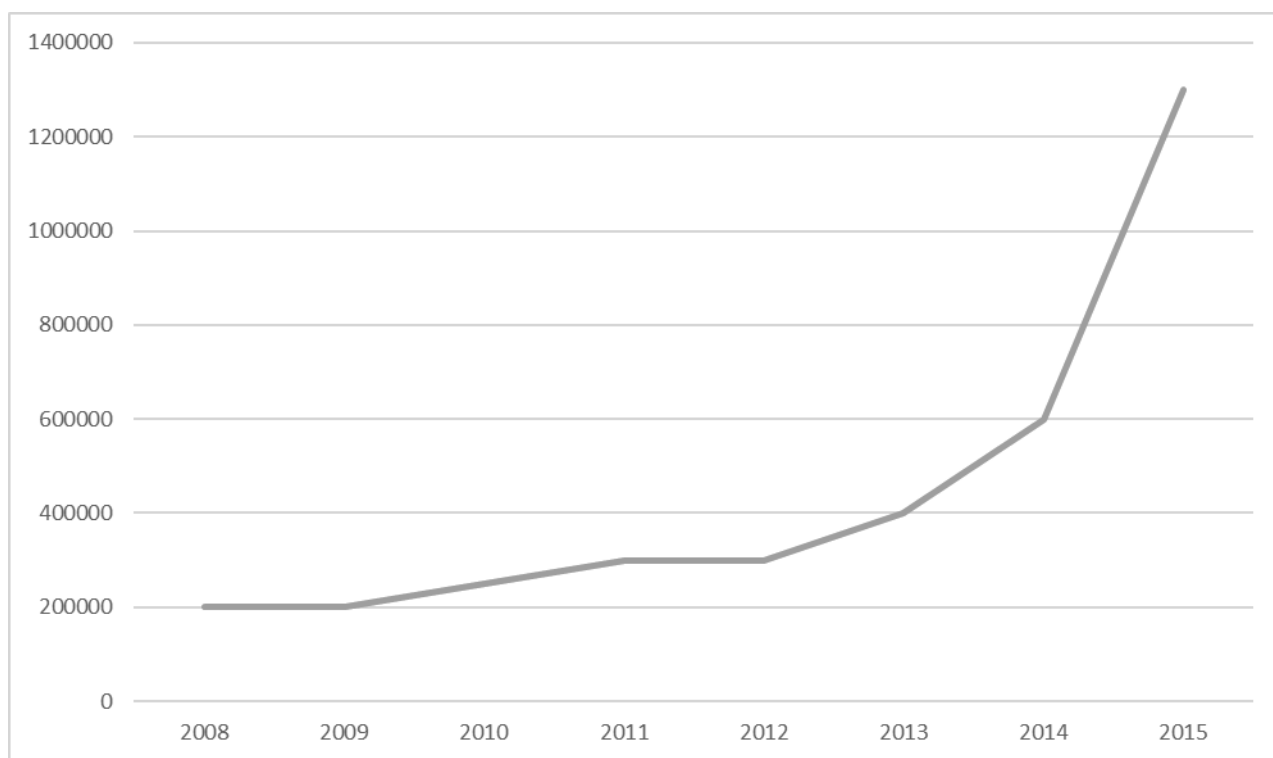

Рисунок 2.1. Динаміка подання заяв для отримання притулку в ЄС

Джерело: складено автором на основі [11]

За даними Міжнародної організації з міграції, понад 3770 людей загинули в 2015 році, намагаючись перетнути Середземне море між Північною Африкою та Італією, і близько 800 загинули в Егейському морі під час переходу з Туреччини в Грецію. Літо є найбільш смертоносним місяцем, оскільки це найбільш завантажений час для мігрантів, які хочуть подорожувати до Європи.

У той час як у Німеччині була найбільша кількість заяв про надання притулку в 2015 році, в Угорщині була найбільша кількість біженців у відношенні до її населення, незважаючи на те, що Угорщина закрила свій кордон з Хорватією, щоб зупинити потік мігрантів у жовтні, приблизно 1800 біженців на 100 000 осіб. угорців подали прохання про притулок у 2015 році[11].

Швеція наближається до цього показника: 1667 на 100 000 осіб. Цей показник становить 587 у Німеччині та 60 на 100 000 місцевих жителів у Великобританії. Середній показник по ЄС становить 260 на 100 тис. населення.

Напруга в ЄС зростає, оскільки деякі країни стикаються з непропорційним тягарем, особливо ті, які зіштовхуються з великою кількістю мігрантів – Греція, Італія та Угорщина. У вересні міністри ЄС проголосували за розселення 160 тисяч мігрантів по всій Європі. Але поки це торкнеться лише тих, хто зараз перебуває в Італії та Греції. Ще 54 000 людей мали бути переселені з Угорщини, але угорський уряд відхилив план і натомість прийняв більше іммігрантів з Італії та Греції в рамках плану переселення.

Британія відмовилася від системи квот, але, за внутрішніми даними, у 2015 році було переселено 1000 сирійських біженців. Прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон заявив, що Сполучене Королівство прийме ще до 20 тисяч сирійських біженців у найближчі кілька років[10].

Як і в попередні роки, європейська міграційна дискусія у 2021 році була сформована питаннями, пов'язаними з нелегальною міграцією та наданням притулку, які зосереджені навколо триваючого впливу пандемії COVID-19 на мобільність та економічне відновлення, пов'язаних з міграцією наслідків захоплення Талібаном влади в Афганістані. та поява нових державно-індукованих потоків на східних кордонах ЄС. Далі детально наведено маршрути біженців у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1. Міграційні маршрути

Маршрут	Країна походження	Дестинація
Західноафриканський	Західна Африка	Канарські острови
Західно-Середземноморський	Північна Африка	Піренейський півострів
Центрально-Середземноморський	Лівія	Італія, Мальта
Апулія і Калабрія	Туреччина, Єгипет	Греція, Італія
Круговий	Албанія	Греція
Західно – Балканський	Албанія, Чорногорія, Сербія, Македонія	Європа Угорщина

Продовження таблиці 2.1

	Громадяни Пакистану, Афганістану, Алжиру через болгаро-турецький або греко-турецький кордон	
Східно-Середземноморський	біженці з Сирії, Афганістану, Сомалі	Греція, Болгарія, Кіпр
Східні кордони ЄС	Молдова, Україна, Білорусь, РФ	Естонія, Фінляндія, Угорщина, Латвія, Литва, Норвегія, Польща.
Арктичний	Громадяни Афганістану, Сирії через територію Росії	Норвегія, Фінляндія

Джерело: складено автором на основі [11]

Два набори індикаторів надають інформацію про відповідні події: виявлення фактів незаконного перетину кордону та загальна кількість заяв про надання притулку, поданих у ЄС. Через обмеження мобільності з метою стримування пандемії у 2020 році вже спостерігалось зменшення як заявок на надання притулку (мінус 24,8%), так і затримань на кордоні (мінус 7,8%). Питання полягало в тому, чи призведе скасування стримувальних заходів у поєднанні з розвитком нелегальних міграційних потоків у основних регіонах до повернення до тенденцій до COVID-19[22].

Нелегальна міграція та заяви про надання притулку

У період із січня по грудень 2021 року Frontex зареєструвала загалом 196 034 незаконних перетину зовнішніх кордонів ЄС. Ця цифра відповідає збільшенню на 56,7% порівняно зі 125 110 випадками, зареєстрованими у 2020 році, але також збільшенню на 38,3% порівняно з 2019 роком, останнім роком до введення обмежень на пересування, пов'язаних із COVID. Зменшення, яке спостерігалось у 2020 році, було здебільшого спричинене одноразовими ефектами жорстких обмежень на подорожі, запроваджених країнами-членами ЄС навесні того ж року. Щойно ці обмеження було знято, цифри знову зросли, і ця тенденція тривала протягом 2021 року. Цифри на кінець року свідчать як про обмежений вплив COVID-19 на затримання, так і про значне збільшення нелегальних міграційних потоків до ЄС[30].

Згідно з попередніми підрахунками, кількість нелегальних перетинів кордону на зовнішніх кордонах ЄС за перші два місяці 2022 року зросла на 61% порівняно з роком тому, до майже 27 000.

У лютому зафіксовано 11 850 фактів незаконного перетину кордону, що приблизно на чверть більше, ніж у тому ж місяці 2021 року.

Загальна кількість не включає людей, які втекли з України після того, як в країну вторглися російські війська наприкінці лютого.

Далі буде розглянуто перетини кордонів за різними маршрутами, а нижче буде наданий рисунок 2.2.

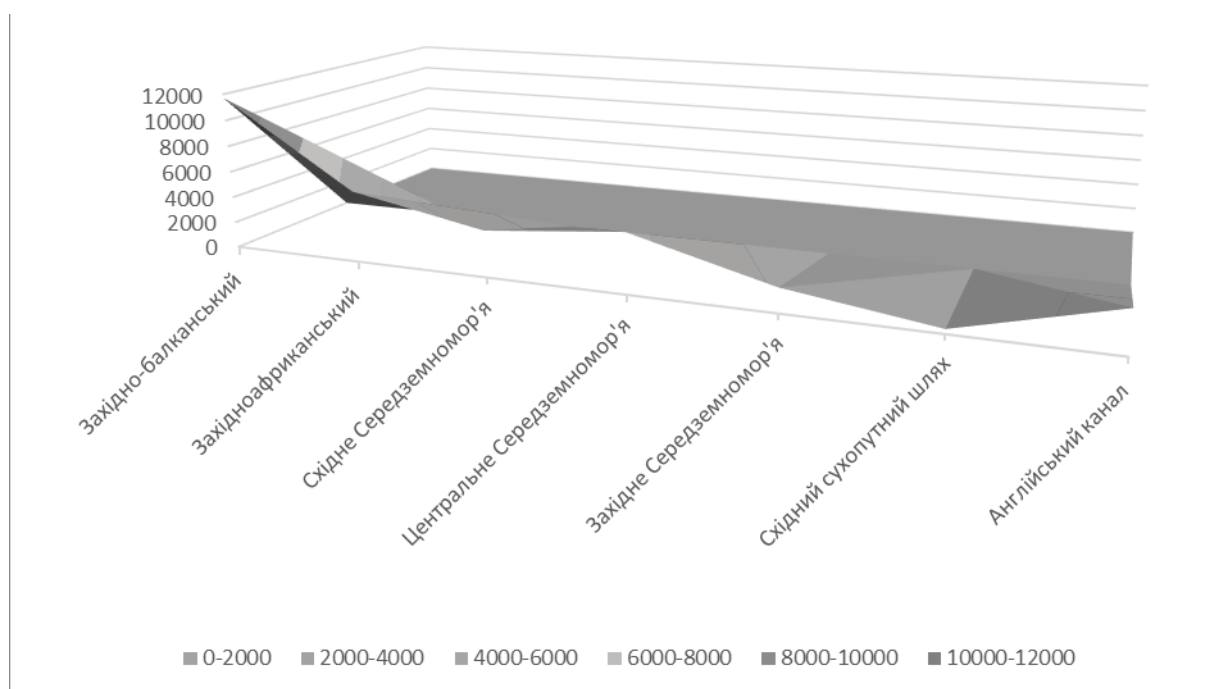

Рисунок.2.2. Маршрути незаконних перетинів кордону за січень-лютий 2022 року
Джерело: складено автором на основі [30]

Західно-балканський маршрут (+98% січень-лютий 2022 р.)

Найбільше незаконних перетинів було зареєстровано на західно-балканському маршруті – 11 700 у січні та лютому. Це вдвічі більше, ніж за аналогічний період минулого року.

У лютому на цьому маршруті було виявлено майже 5700 нелегальних мігрантів.

Сирійці та афганці були двома основними національностями, зареєстрованими на цьому маршруті в перші два місяці 2022 року.

Західноафриканський шлях (+131%)[30]

Другим за активністю міграційним шляхом до ЄС був Західноафриканський шлях, який веде до іспанських Канарських островів. Цього року там було виявлено понад 5400 незаконних перетинів, що вдвічі більше, ніж рік тому.

У лютому, коли зазвичай не спостерігалось великої кількості прибулих через зимові погодні умови, кількість нелегальних мігрантів, які досягли Канарських островів, зросла майже у 8 разів до приблизно 2300.

Більше половини прибулих цим маршрутом становили марокканці, за ними йшли громадяни Гвінеї та Сенегалу

Східне Середземномор'я (+138%)

Кількість незаконних перетинів кордону, виявлених на Східно-Середземноморському маршруті, також подвоїлася до 3 500. На Кіпр припадає понад 2 700 виявлених випадків [30]

У лютому на цьому маршруті було зареєстровано понад 1500 нелегальних мігрантів.

Більшість випадків на цьому маршруті припадає на громадян Демократичної Республіки Конго, Нігерії, Пакистану, Сирії та Бангладеш.

Центральний Середземноморський шлях (-12%)

Тим часом на Центральному Середземноморському маршруті кількість нелегальних перетинів за перші два місяці року незначно знизилася до 4500, причому в лютому було виявлено майже 1500 нелегальних мігрантів.

Основними національностями на цьому маршруті були бангладешці, єгиптяни та тунісі.

Західний Середземноморський шлях (+8%)

Західно-середземноморський шлях був найменш активним морським шляхом за перші два місяці 2022 року, зареєструвавши зростання на 8% до менш ніж 1800 незаконних перетинів. З них трохи більше 700 зафіксовано в лютому[27]. Алжирці та марокканці були основними мігрантами, зареєстрованими на цьому маршруті.

Східний сухопутний прикордонний шлях

За перші два місяці року на цьому маршруті було виявлено близько 340 незаконних перетинів кордону, що майже втричі більше, ніж рік тому. У цифру не входять люди, які тікають від війни в Україні.

Англійський Канал (+115%)

Цього року було виявлено понад 3100 нелегальних мігрантів, які намагалися перетнути Ла-Манш у бік Великобританії, що вдвічі більше, ніж рік тому.

У лютому через погану погоду кількість вильотів скоротилася приблизно до 600.

Як і в попередні роки, заяви були зосереджені в невеликій кількості держав-членів, причому 74,5% усіх заяв про надання притулку було подано лише в п'яти країнах-членах ЄС: Німеччині (30,8%), Франції (20,1%), Іспанії (9,9%), Італії (8,3%) та Австрії (5,4%) (рис.2.3). З цієї групи Австрія спостерігала найвищий відносний приріст заявок (плюс 134,7% порівняно з 2020 роком; загалом 23 025 заявок), за нею йдуть Італія (плюс 111,7% порівняно з 2020 роком; загалом 35 650 заявок), Німеччина (плюс 50,3% порівняно з 2020 рік; загалом 131 630 заявок) та Франції (плюс 30,1% порівняно з 2020 роком; загалом 86 055 заявок). Іспанія була єдиною країною з цієї групи, де спостерігалось значне зниження кількості заяв (мінус 41,0%; загалом 42 500 випадків), що значною мірою пояснюється зменшенням кількості заяв, поданих громадянами Латинської Америки[31].

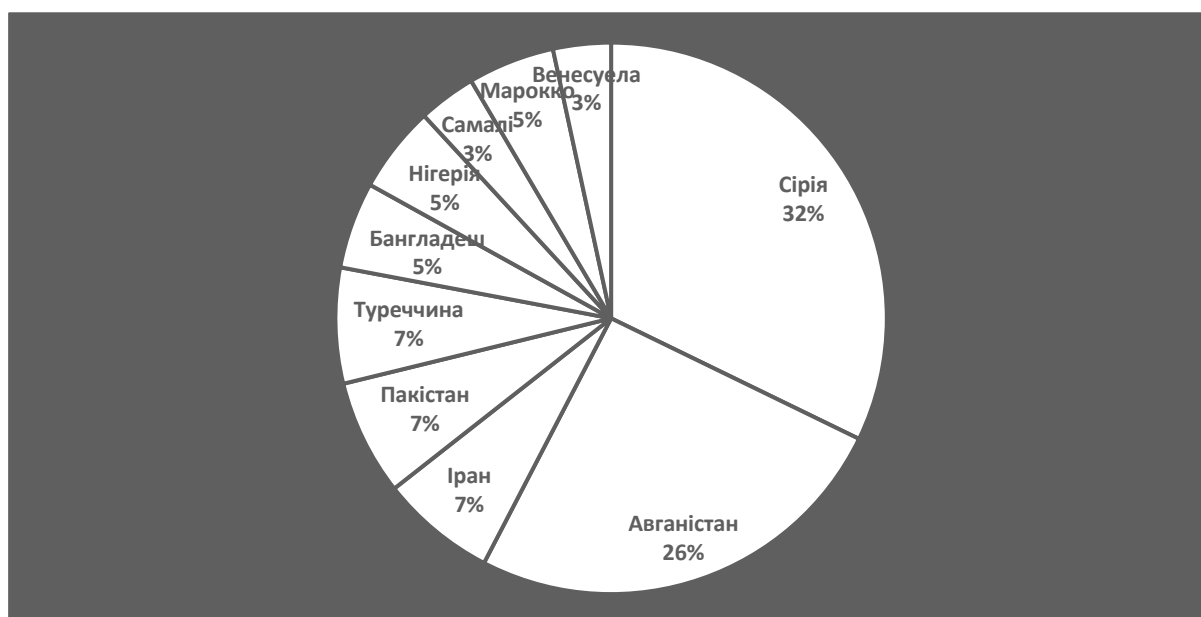

Рисунок.2.3. Країни шукачів притулку в ЄС

Джерело: складено автором на основі [31]

Вимушена міграція — це загальний термін, що стосується біженців і внутрішньо переміщених осіб (людей, переміщених через конфлікт у країні постійного проживання), а також тих, хто здійснив переміщення внаслідок природних чи екологічних катаклізмів, хімічної чи ядерної загрози чи голоду. Переміщення відбувається, коли люди змушені покинути свої домівки через конфлікт (включаючи громадянську війну, насильство та переслідування за національністю, расою, релігією, політичними поглядами чи соціальною групою). Європейська міграційна криза, яка нині затягується у 2022 рік, є явищем, яке може стати гуманітарною катастрофою через наплив мігрантів до Європи з України. Деякі вчені та аналітики навіть порівнюють нинішню ситуацію з часами Другої світової війни [30].

Війна в Україні сьогодні об'єднує Європу. Ще у 2015 році Польща відмовилася брати участь у плані ЄС щодо «переселення» сирійських біженців на європейський континент, але сьогодні без сумнівів дозволила перетнути кордон українцям та гостинно їх прийняла. За даними УВКБ ООН (станом на 2 квітня 2022 року), майже 60% мігрантів перебувають у Польщі. І навпаки, Великобританія, яка також має досить жорстку імміграційну політику і навіть скористалася можливістю вийти з Євросоюзу, наразі надає Україні велику гуманітарну, фінансову та військову допомогу, а також приймає біженців[28].

Цікаво, що кілька років тому імміграція виявилася головним каменем спотикання для Європейського співтовариства. Міграційна криза, яка почалася в 2015 році і була спричинена масовим напливом біженців з охоплених війною країн Африки та Близького Сходу, стала серйозним викликом для найважливішого досягнення ЄС (Шенгенська угода), головним чином тому, що багато країн союзу вдалися до тимчасового відновлення контролю своїх кордонів.

У контексті цієї кризи активізувалися екстремістські політичні сили та зросла радикалізація частини населення. Основна проблема полягає в тому, що державам-членам ЄС надзвичайно важко досягти спільного рішення щодо

прийняття спільних правил прийому біженців, що ще більше заважає стримуванню кризи. Через це розподіл і прийом біженців є непропорційним між країнами. Деякі експерти вважають, що неконтрольована імміграція могла бути найважливішим фактором Brexit. За даними Євробарометра, імміграція стала найболючішим питанням для європейців, залишивши позаду економічні труднощі та безробіття[30].

На жаль, нова хвиля масової імміграції з України може стати дестабілізуючим фактором як у імміграційній політиці ЄС, так і в спільній внутрішній політиці. Зрозуміло, що багато країн-членів ЄС не готові до великої міграційної кризи і тому відчують негативні наслідки цього процесу у вкрай важливих соціальних системах, таких як житло, освіта та охорона здоров'я. Вплив нової міграційної кризи на Європу поки невідомий, але вже є побоювання, що натхненність та об'єднаність можуть тривати недовго. Значне зростання імміграції, особливо в прикордонні з Україною країни, лягає фінансовим тягарем на їхні бюджети, а також на «бюджети» платників податків.

Через неконтрольований потік біженців країни будуть змушені спрямувати фінансові та програмні пріоритети соціальної інтеграції на тимчасове збереження імміграції, а соціальне забезпечення громадян ЄС може бути зменшено через брак коштів у національних бюджетах. Крім того, зростання кількості біженців може створити додатковий тиск на ринки праці в європейських країнах і ще більше посилити безробіття в Європі. Зрозуміло, що такий розвиток подій буде не на користь громадян ЄС, що, у свою чергу, може призвести до посилення міжнаціонального протистояння та погіршення ставлення до українських іммігрантів[20].

Польський уряд, який приймає найбільше біженців, заявив, що йому потрібно більше фінансування, ніж наразі надає ЄС для розміщення прибулих. Вони приєднуються до Чеської Республіки та шести інших країн, які найбільше постраждали від кризи біженців, шукаючи фінансової допомоги від Європейського Союзу для забезпечення ефективного використання наявних і

додаткових ресурсів. Молдова з найбільшою концентрацією мігрантів на душу населення не стала виключенням та потребує фінансування.

За оцінками міжнародної фінансової групи ING, вартість утримання 2,5 мільйонів іммігрантів у Польщі протягом 6-12 місяців становитиме 470-940 мільйонів доларів США, що еквівалентно 0,7-1,4% ВВП. Країни повинні підготуватися до нестабільних потоків мігрантів, якщо війна триватиме, що вимагатиме змін в економічній політиці[31].

Аналітики Goldman Sachs тим часом більш оптимістичні: за їхніми підрахунками, у 2022 році за аналогічної фінансової підтримки, яка надавалася під час попередніх міграційних криз, вартість надання притулку для 4 мільйонів українців становитиме лише 0,1-4% ВВП чотирьох країн. У довгостроковій перспективі витрати на інтеграцію для мільйонів українців зростуть. Попит на більшу кількість палива, продуктів харчування, ліків тощо посилить дефіцит пропозиції та посилить інфляцію. Тому «соціальний експеримент» у кількох європейських країнах має стати міжнародною відповідальністю[32].

Для України відтік такої кількості людей може стати серйозною проблемою в майбутньому, адже після перемоги країна без винятку потребуватиме людських ресурсів для повноцінної участі в усіх сферах життя. Зараз держава підтримує біженців і заохочує людей до евакуації, тому що вони, швидше за все, опиняться в центрі бойових дій. Проте любов українців до Батьківщини нам на користь, і переважна більшість із них готова повернутися в напівзруйновану та знесилену Україну, щоб відбудовувати її.

Таким чином, незважаючи на зовнішньополітичні передумови, міграційна криза серйозно вплинула на внутрішню роботу ЄС. Міграційна політика займає міцне місце серед пріоритетів євроінтеграції. Однак, враховуючи те, що основні питання в цій сфері залишаються в компетенції національних урядів, спільна міграційна політика й надалі буде комплексним процесом переговорів і компромісів.

2.2. Соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі та місце України в сучасних європейських міграційних процесах

Міграційна криза в Європі викликана масовим переміщенням біженців і переміщених осіб із зон збройних конфліктів, країн і регіонів, які постраждали від ескалації насильства, а також несприятливими умовами, в яких вони живуть і переміщуються в місцях свого походження.

Міграційна криза, що почалася в країнах ЄС у квітні 2015 року через неконтрольоване переміщення біженців та мігрантів із зон збройних конфліктів на Близькому Сході, а також у деяких соціально незахищених країнах Африки та Азії, негативно вплинула на перспективи розвитку Європейського співтовариства [1]. Нові виклики, зокрема Covid-19 [2], міграційна криза на кордоні Білорусі та ЄС у 2021 році [31], міграційна криза в Середземному морі [4], російсько-українська війна [32] ще більше загострюють міграційну кризу в ЄС.

Сьогодні міграційна криза стає все більш небезпечною загрозою для сучасної європейської безпеки та продовжує становити серйозну загрозу політичній, соціальній та економічній безпеці Європи.

Щоб проаналізувати масштаби міграційної загрози, необхідно зрозуміти, які сфери суспільства постраждали від проблем безпеки, викликаних міграційною кризою в ЄС, і визначити причини такого зростання загрози. По-перше, імміграційний фактор створює загрозу загострення економічної та соціальної напруги [6]. Причиною цього є те, що іммігранти часто з тих чи інших причин не можуть інтегруватися та стати повноправними членами європейського суспільства. Вони оселялися в бідних районах і ставали джерелом і учасниками нелегальної «тіньової» економіки. Що стосується соціальної напруженості, то приплив іммігрантів, який стає гарантованим джерелом доходу організованої злочинності, закономірно вплине на погіршення криміногенної ситуації в європейських містах, тим самим підриваючи безпеку соціальної сфери європейського суспільства.

Численні економічні та інші проблеми мігрантів часто призводять до того, що в приймаючій країні їх класифікують як «соціально незахищені». Як зазначив Вінтіла Д.: «У контексті зростання етнічного розмаїття, високого ступеня політизації імміграції та надзвичайної вразливості мобільного населення до соціальних ризиків, доступ до соціального забезпечення для іммігрантів та їхніх нащадків став ключовою сферою занепокоєння для всіх європейських демократій [7]. Місцеві жителі стурбовані тим, що наплив іммігрантів призведе до зниження заробітної плати, зростання безробіття серед громадян країни, підвищення вартості житла та споживчих товарів [8]. Іммігрантів часто сприймають як тягар для систем соціального забезпечення в приймаючих країнах. Основною причиною такого підходу є тверде переконання, що іммігранти не є частиною «Європи», і тому вони не повинні користуватися всіма перевагами системи соціального забезпечення».

Загрози економічній безпеці займають друге місце в соціальному сприйнятті, поступаючись лише соціокультурним загрозам. Економічні загрози включають[4]:

- 1) розширення тіньової економіки, яке спричиняє величезні податкові втрати для держав-членів ЄС;
- 2) неконтрольоване зростання ринку контрафактних товарів і послуг ЄС;
- 3) збільшення рівня контрабанди, в основному ресурсів і різних цінностей;
- 4) закріплення негативних тіньових практик і стереотипів в економіці [9].

Наступна сфера, якій загрожує імміграція, – це політика. Стабільність у регіоні була порушена великою кількістю іммігрантів, які створили власні, часто войовничі організації, щоб захищати свої інтереси та боротися за рівні права. Ця ситуація похитнула політичні системи європейських країн і завдала шкоди європейській безпеці. З цього випливає, що територіальній цілісності країн ЄС загрожує розрив, оскільки за допомогою імміграції неминуче змінюється расовий склад населення. Новоутворені етнічні прошарки населення боролися не лише за рівні права, а й за можливість жити окремою етнічною групою, підживлюючи

сепаратистські настрої та міжетнічні конфлікти на їх основі. Іммігрантська політика призвела до зростання популярності ультраправих партій, які активно виступають проти подальших імміграційних процесів та відстоюють ідентичність своєї країни.

З європейської точки зору імміграція також є політичною загрозою. Зв'язки іммігрантів з рідною країною можуть вплинути на двосторонні відносини між приймаючою країною та країною походження. Діаспори можуть чинити тиск на приймаючі країни в політиці щодо батьківщини мігрантів. Але європейців більше хвилюють іммігранти, які хочуть утвердитися у владних структурах приймаючих країн. Як зазначає Земні С., дослідник Гентського університету (Бельгія), «класичне уявлення про те, що лише громадяни є частиною політичної спільноти, поступово розмивається» [10].

Прихильники ультраправої партійної ідеології активно виступають проти подальшого прийому іммігрантів у країни Європи. Вони вважають, що цей процес докорінно змінить сталий порядок європейських країн на гірше, тому що, на думку прихильників ультраправих партій, іммігранти з абсолютно іншими культурними цінностями і традиціями обов'язково принесуть ці ж традиції і цінності з собою. Саме на захист цієї видимості автентичності виступають ультраправі партії та їхні активні прихильники[9].

Політична загроза імміграції створила серйозну соціальну напругу в країнах ЄС і призвела до їхнього бажання позбутися високого рівня імміграції, яка дестабілізує внутрішню ситуацію в країнах - членах. Політична нестабільність, у свою чергу, є ще одним джерелом соціальної напруги, оскільки корінне європейське населення побоюється цієї політичної активності іммігрантів і виступає проти подальшого процесу прийняття іммігрантів у Європі. Зростають ксенофобські настрої та протистояння серед європейського населення та іммігрантів, що, у свою чергу, має наслідки у формі насильницьких протестів і навіть збройних конфліктів.

Звичайно, основною проблемою, спричиненою імміграційним чинником, є розповсюдження та зростання опорних пунктів терористів [11]. Імміграція не тільки є одним із основних засобів перевезення контрабанди, але, що більш страшно, це також один із основних засобів поширення впливу терористичних організацій. Прихильники та вірні послідовники терористичних організацій проникали на європейську територію разом з іммігрантами і здійснювали там терористичну діяльність, яка, безсумнівно, зруйнувала всі сторони європейського суспільного життя. Події останніх років чітко показують, що вони пов'язані з величезним напливом іммігрантів до європейських країн і помітним збільшенням кількості терористичних актів, які відбулися на європейській землі та забрали велику кількість життів серед мирного населення.

Імміграція має сильне політичне значення і відіграє вирішальну роль у формуванні ідентичності. Маргіналізація та відчуження іммігрантів демаркують кордони внутрішніх і зовнішніх політичних спільнот і дозволяють будувати цілісність ідентичності та конкуренцію ідентичностей. Ідентичності не завжди конкурують, вони можуть доповнювати одна одну. Наприклад, людина може бути європейцем і ірландцем одночасно, але не християнином і мусульманином одночасно. Але навіть коли ідентичності співіснують, загрози виникають, коли одна з них є домінуючою (наприклад, французька національна ідентичність домінує поряд з мусульманською) [5].

Імміграція також є культурним викликом: хоча її часто розглядають як проблему управління, пов'язану з економічними та трудовими міркуваннями країни, вона насправді кидає виклик і підриває їхні національні та культурні образи. Управління міграцією також відображає культурні цінності та якості, з якими ідентифікують себе самі громади [12]. Є багато інших факторів, які доводять, що в будь-якому випадку міграція певною мірою загрожує безпеці. Однак, те, чи стане іммігрант загрозою безпеці, залежить від ряду умов: наскільки іммігрант культурно близький до населення країни; чи стала міграція очевидною; які канали імміграції використовувалися та результати імміграційної політики,

реалізованої в минулому. Коли говориться про культурні відмінності, мається на увазі ступінь відмінностей іммігрантів з точки зору раси, мови та релігії в приймаючому суспільстві.

Проте найбільшою загрозою безпеці ЄС є нелегальна імміграція, яка, безумовно, є джерелом багатьох проблем, оскільки призводить до[2]:

- 1) деформації соціальної, демографічної та географічної структур;
- 2) посилення конкуренції на місцевих ринках праці та житла;
- 3) конфліктів між етнічними стереотипами та нормами поведінки;
- 4) соціального переконання;
- 5) виникнення осередків соціальної напруги;
- 6) зростання ксенофобії та екстремізму.

Це підтверджує позиція спеціального доповідача ООН Франсуа Крепо: «На жаль, у контексті імміграційної політики ЄС нелегальна імміграція здебільшого розглядається як загроза безпеці, якій необхідно запобігати»[13].

Міграцію та безпеку в ЄС аналітично можна розділити на два підтексти: безпека тих, хто сам формує міграційні потоки, та безпека європейських суспільств і держав-членів ЄС, які постраждали від міграційних потоків. Очевидно, що зв'язок між міграцією та безпекою працює в обох напрямках. У той же час, структурні характеристики мігрантів є надзвичайно важливими як з точки зору їхньої безпеки, так і з точки зору будь-якого середовища, яке вони залишають або туди потрапляють. Навіть невеликі міграції, якщо їх не перервати або послабити, з часом починають зміцнювати систему безпеки, оскільки це має кумулятивний ефект[8].

Міграційна ситуація в Європі значно загострилася за останні майже півтора року. Причиною цього стало російське вторгнення в Україну. Через війну десятки мільйонів українців були вимушені покинути свої домівки та шукати безпечні місця як в межах України, так і закордоном[32].

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) станом на 19 липня 2022 року з України виїхало 9 567 033 особи.

Найбільше українців прийняли Польща, Німеччина та Чехія. Нижче буде показано скільки ж українських біженців перебуває у країнах Європи (рис. 2.4)

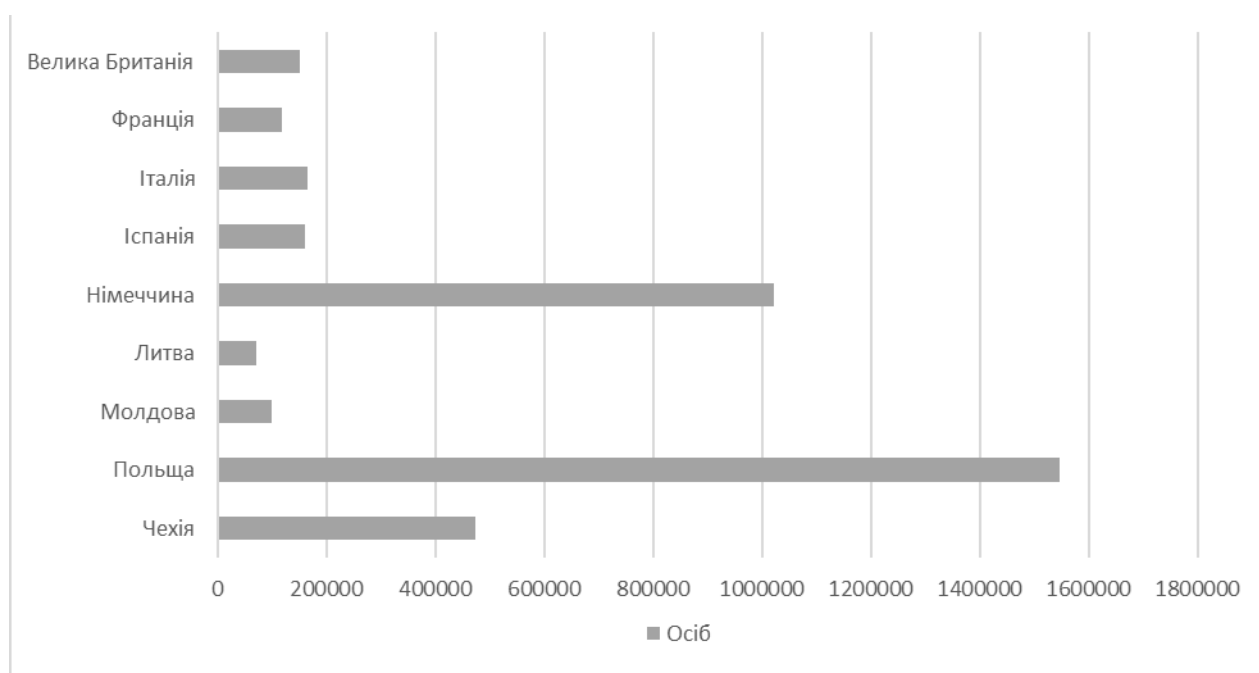

Рисунок. 2.4. Кількість українських біженців в Європі

Джерело: складено автором на основі [32]

Кількість біженців з України у країнах ЄС в порівнянні з першими місяцями війни дещо стабілізувалася. У травні-вересні 2022 року спостерігалася тенденція до їхнього повернення до України. Однак, восени через посилення російських терористичних атак, спрямованих на цивільне населення та критичну інфраструктуру, ситуація змінилася, і люди вирішили пережити осінь та зиму в безпеці.

Люди, які вимушено тікають від війни, зазвичай перебувають у складному соціальному та психологічному становищі. У нових країнах перебування їм необхідно знайти житло, забезпечити їжу, ліки та предмети одягу. Велику частину цих витрат покривають бюджети країн Євросоюзу. Небайдужі європейці намагаються також допомогти та збирають кошти на облаштування центрів соціальної допомоги, місць догляду за дітьми, забезпечують біженців житлом, їжею, необхідними ліками та засобами гігієни, морально підтримують українців.

Щоб ефективно впоратися з таким потоком біженців, Європейському Союзу необхідно було певним чином коригувати міграційне законодавство, вносити поправки та ухвалювати нові нормативно-правові акти.

Так, наприклад, 4 березня 2022 року ЄС вперше застосував Директиву про тимчасовий захист (Directive 2001/55/EC of 20 July 2001), яка дає українцям право на проживання, працю, доступ до освіти, медичної та соціальної допомоги у 26 із 27 країн – членів ЄС [33].

Однак, вплив українців на економіки приймаючих країн не можна назвати лише негативним. Українці стимулювали споживчий попит і підтримували фінансову активність під час перебування у країнах Європи.

Наприклад, у Польщі та Естонії українці спричинили справжній купівельний бум. За даними Нацбанку, у перші місяці війни українці витрачали в Польщі та інших європейських країнах переважно свої заощадження.

Витрати українців за кордоном у 2022 році значно підвищилися в порівнянні з такими витратами в довоєнний період. Згідно з даними НБУ, за перше півріччя 2022 року витрати валюти з українських банків були на третину більшими, ніж за весь попередній рік.

Це означає, що мільярди доларів з банківської системи України працювали для пожвавлення споживчих ринків європейських держав.

Через певний час частина мігрантів почала працевлаштовуватися в країнах перебування, що значно покращувало процес виробництва товарів та послуг, а також посилювало конкуренцію на місцевих ринках праці.

За розрахунками ЄЦБ, від 25% до 55% українських мігрантів працевлаштовуються або активно шукатимуть роботу в країнах перебування. Це збільшить робочу силу ЄС на 0,2-0,8%. Тож, біженці з України можуть стати поштовхом для розвитку економік деяких країн ЄС [34].

У деяких державах українці своїми витратами та працею вже компенсували місцевим бюджетам кошти, виділені на підтримку біженців. Таким

чином очікується, що вплив українців на фінанси приймаючих країн буде позитивним у довгостроковій перспективі.

Саме тому, щоб зберегти сьогоднішню єдину політику щодо українських біженців, ЄС має підтримати Польщу та інші країни Центральної Європи, які зараз приймають найбільшу кількість українських біженців, а також розробити узгоджені та ефективні інституційні рішення для зменшення впливу міграційної кризи на європейське суспільство в цілому. Вторгнення росії в Україну підкреслює важливість європейського суверенітету, і альянс повинен реагувати на загрози швидко та рішуче. Дії росії лише показують європейцям, наскільки Європейський Союз важливий для їх миру, свободи, демократії та процвітання[22].

Тож можна сказати, що міграційна криза становить серйозну загрозу його безпеці, що вимагає: розробки та затвердження нових принципів і планів дій; розробки довгострокових цілей і пріоритетів міграційної політики, враховуючи сьогоднішні умови. Останнім часом реалізація імміграційної політики ускладнилася. Не можна недооцінювати досягнення Європейського Союзу в цьому плані[14]. Посадовці прагнуть розробити нові способи побудови імміграційної політики. Ефективні імміграційні закони та правила, а також імміграційна політика, запроваджена в останні роки, сприяли зменшенню кількості нелегальних іммігрантів і полегшенню імміграційної кризи в Європі. Зокрема, було ухвалено наступне: законодавство про членів сімей мігрантів, права та умови в'їзду студентів до ЄС; директиви щодо повернення нелегальних мігрантів на батьківщину; санкції проти роботодавців, які використовують нелегальну іноземну працю; Конвенцію про міграцію та надання притулку й кілька інших важливих документів у цій сфері, які набули чинності.

Проте всередині ЄС все ще існують серйозні міграційні проблеми, зокрема потоки нелегальної міграції [14]. Для регулювання імміграції країни повинні розробити нові принципи та плани дій, встановити довгострокові цілі та пріоритети, а також розробити нові підходи до реалізації імміграційної політики.

У правовому регулюванні необхідно розширити повноваження ЄС щодо контролю за пересуванням осіб на території Союзу, створити єдиний механізм боротьби з імміграційною загрозою, удосконалити імміграційне законодавство. Також варто зробити наступні кроки[17]:

- 1) встановити імміграційний контроль, спрямований на запобігання або обмеження в'їзду до країн-членів ЄС;
- 2) зміцнити власну національну та європейську ідентичність в країнах-членах ЄС;
- 3) збільшити інвестиції у професіоналізацію служб зайнятості та динамізацію ринку праці з урахуванням особливих потреб населення мігрантів та вимог суспільства щодо справедливого та сталого розподілу соціального захисту;
- 4) запровадити додаткові заходи для переведення імміграції з категорії «загроза» до категорії «перевага».

У цьому контексті також викликає занепокоєння те, що європейські країни досі не виробили остаточного вирішення проблеми імміграції, яка залишається економічною та соціальною загрозою для країн ЄС. Протиріччя між державами-членами ЄС щодо питань переселення поглибили розбіжності всередині ЄС. Зрозуміло, що питання міграційної кризи залишиться невирішеним, якщо не буде налагоджено діалог між країнами з цього приводу і якщо вони не перестануть перекладати відповідальність за вирішення міграційних проблем на інші країни[12].

Міграційна криза в ЄС показує, що ніякий контроль на кордонах, виявлення та депортація нелегальних мігрантів не можуть викорінити або навіть серйозно зменшити проблему нелегальної імміграції. Виходячи з проведених досліджень, можна сказати, що Європа зраджує принципам, на яких вона базувалася, не приділяючи належної уваги пріоритетності прав людини, а більше зосереджуючись на захисті та забезпеченні власної безпеки.

Реакція ЄС на міграційну кризу наразі показала невирішене протиріччя між підходом, який наголошує на національній безпеці, і підходом, який

зосереджується на безпеці людини. Тоді як офіційна риторика зосереджена на гуманітарних міркуваннях[14].

Але в той же час не варто розглядати весь складний потік мігрантів як загрозу безпеці ЄС. Це неправильно, оскільки міграційна криза також є рушієм економічних, соціальних і політичних реформ у регіоні, проведення яких є перспективою успішного функціонування та розвитку ЄС. Однак для виявлення переваг міграції та реалізації її потенціалу потрібна «правильна» політика ЄС щодо управління міграційними потоками.

Однією зі світлих сторін міграції є можливість поліпшення економіки. Однак масовий відтік мільйонів українців до інших країн та їх подальші розрахунки за допомогою українських банківських карток привели до серйозного відтоку валюти. Щоб ліквідувати погрозу для національної валюти, Національний банк заморозив офіційний курс та ввів жорсткі обмеження на валюту. Це утримує ситуацію під контролем, але ціною виснаження золотовалютних резервів на понад 28 мільярдів доларів до 2022 року (рис. 2.5).

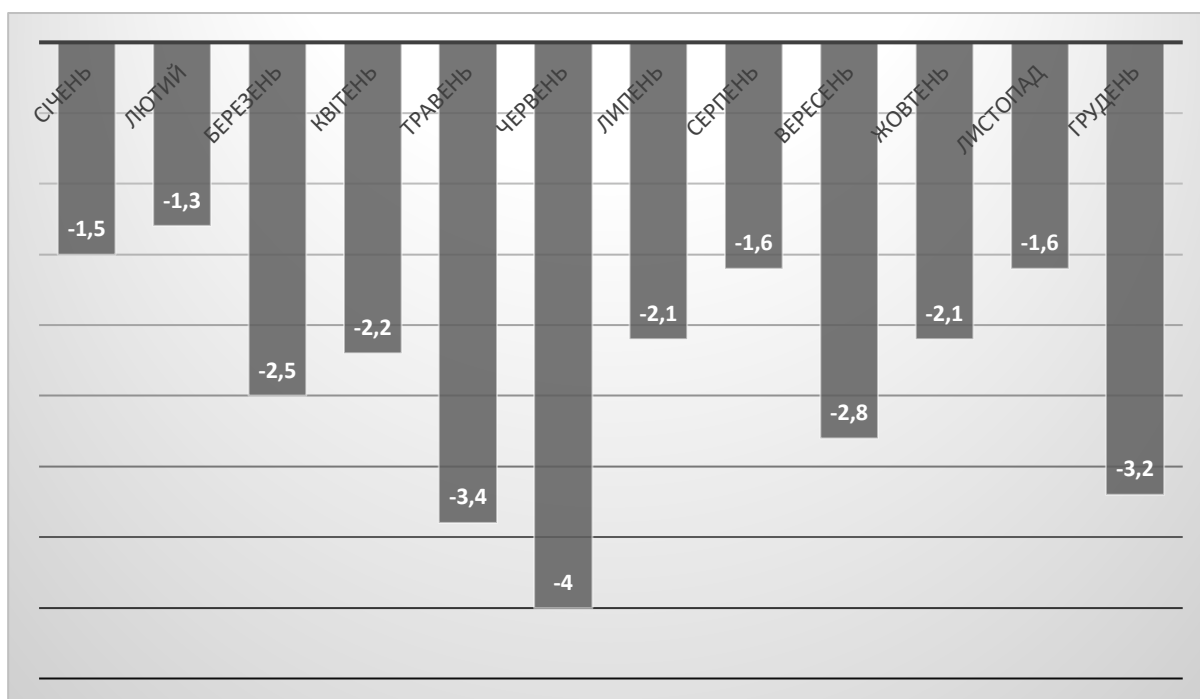

Рисунок 2.5 - Валюта Нацбанку для підтримки курсу гривні (млрд долл)

Джерело: складено автором на основі [39]

За прогнозами Віталія Ваврищука, керівника відділу макроекономічних досліджень ICU Group, валютний потік за кордон, який зменшився в 2022 році на тлі масового відтіку заробітчани з України, стабілізується в 2023 році. За його словами, кількість українських мігрантів за кордоном не зміниться до кінця року, що призведе до збереження на їхні витрати без змін. Незважаючи на це, за кордоном українці вже активно використовують український ринок форекс. Прогнозується, що відтік зменшиться в 2023 році, якщо не станеться ще однієї великої хвилі біженців.

Проте, окрім офіційних валютних потоків, система використовується недостатньо, оскільки деякі біженці отримують підтримку чоловіків, які працюють або служать в Україні віддалено на українських роботодавців. У мирний період 2020-2021 років наймані працівники надсилали в Україну \$1 млрд щомісяця. Незважаючи на це, масовий відтік валюти в 2022 році призвів до зриву міжнародних партнерів, що надавали кредитів та субсидій до державного бюджету, і грошей, які надходили в господарство від заробітчани.

У зв'язку з охолодженням європейської економіки та еміграцією частини українців, які раніше надсилали грошові перекази в Україну, «старі» іммігранти стали передавати менше коштів. Одночасно, велика кількість українців, які емігрували з країни через початок війни, знайшли роботу та почали одержувати значні суми грошових переказів. Проте в 2022 році витрати українців за кордоном перевищили грошові перекази в Україну, незважаючи на стабільні доходи

працівників(рис.2.6)

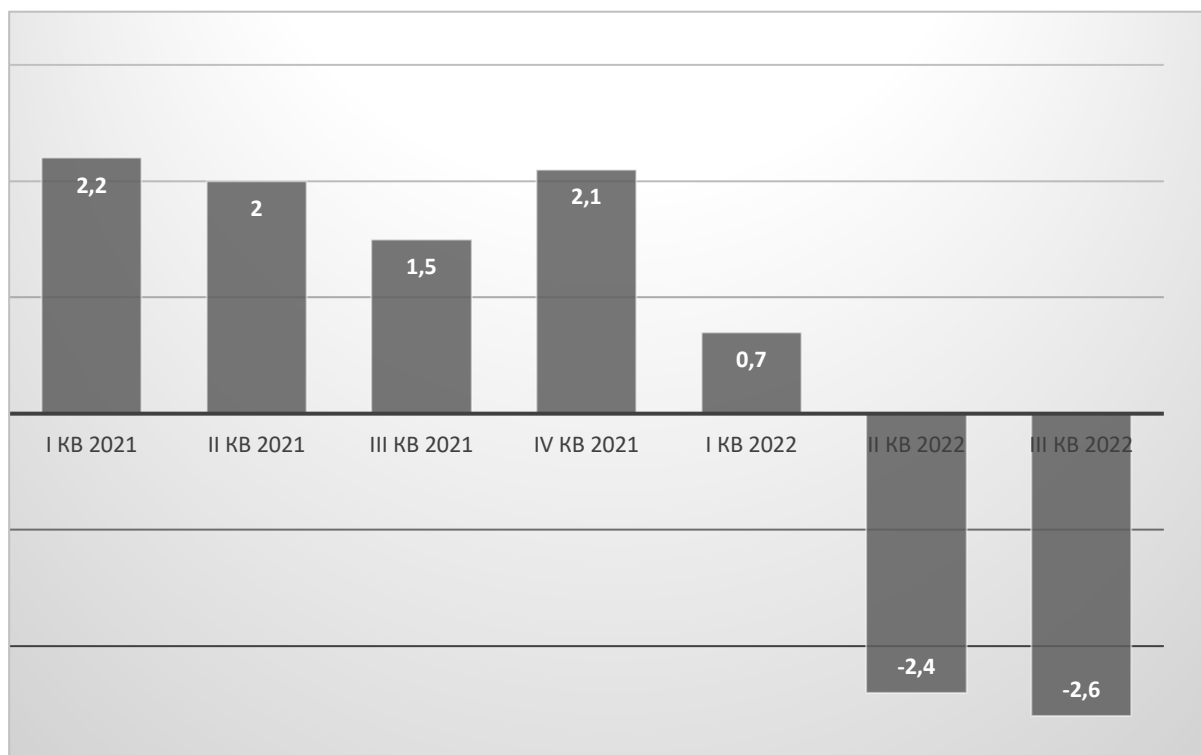

Рисунок 2.6 - Перевищення переказів над витратами українців за кордоном (млрд долл)

Джерело: складено автором на основі [39]

Втік мільйонів українців з країни негативно вплинув на фінансову стабільність, ринки праці, виробництво і споживання, що призвело до значного зменшення валового внутрішнього продукту. За даними Мінекономіки, у 2022 році ВВП України може скоротитися на 30,4%, що буде найбільшим падінням за часів незалежності. Таке зниження ВВП є наслідком хвилі імміграції і виявилось меншим, ніж той, який прогнозували економісти на початку Першої світової війни.

2.3 Шляхи подолання сучасної міграційної кризи в Європі

Оскільки потік імміграційного процесу щороку лише зростає, світ стикається з новими викликами. Економічний вплив імміграції на кожну країну походження залежить, серед іншого, від кваліфікації та попередньої роботи

мігрантів, історії мігрантів на території, інвестиційного середовища, а тому імміграційна політика повинна реалізовуватися після зважування всіх аспектів.

Звичайно, це складні процеси, які можуть створити проблеми як для приймаючої країни, так і для країни, з якої ці особи переселяються. Наприклад, мігранти мають пройти період адаптації, оскільки вони можуть зіткнутися з деякими проблемами під час перебування. Такі особи потребують підтримки держави та забезпечення їхніх основних потреб. Водночас країни, які покинули ці люди, втратили важливі людські ресурси та велику кількість робочої сили, що спричинило певні проблеми на ринку праці[13].

Останніми роками міграція стала популярною серед працівників ІТ-індустрії, фінансистів, економістів та інших високоосвічених людей, які володіють навичками, котрі можна використовувати в будь-якій країні, щоб виїхати за кордон на постійне місце проживання. Цей процес відомий як «витік мізків», тому що розумові здібності цих людей можуть принести значні переваги їхній країні, тоді як вони обирають інший спосіб реалізувати свій потенціал і переїхати туди, де почуваються краще на місцевому рівні, влаштовуючи свої соціокультурні, політичні та економічні сфери життя [10].

В останні роки створюється все більше організацій з питань імміграції, що позитивно вплинуло на формування ефективної імміграційної політики. Це має позитивно вплинути на імміграцію та зменшити негативний вплив імміграційного процесу.

Діаспора може значно зменшити витрати, з якими стикаються іммігранти, особливо в таких країнах, як Сполучені Штати, Китай, Куба, Сальвадор, Індія, Мексика, Філіппіни та В'єтнам, а також Туреччина (Німеччина); Сербія та Чорногорія, Марокко та Алжир, Китай (Японія та Канада) [9].

Щоб покращити умови життя мігрантів, необхідно поважати норми міжнародного права. Декларація ООН про громадянські та політичні свободи встановлює права громадянина кожної держави безперешкодно повертатися на її територію. [12].

Міграція є важливим суспільним явищем, яке вимагає узгоджених і амбітних рішень на місцевому, регіональному та глобальному рівнях. Тому держави повинні зосередитися на формі співпраці, яка служить благополуччю людей, а не стримує імміграцію.

Питання України є найскладнішим питанням у нинішній період, тому що тут дуже багато внутрішньо переміщених осіб, а також міжнародних біженців, що може серйозно вплинути на подальший розвиток багатьох країн. Приймаючі країни повинні розуміти, що українські біженці можуть перебувати в їхній країні надовго і їм потрібно адаптувати своє життя до своїх потреб. Ці люди потребують і потребуватимуть медичного захисту, права та можливості навчатися та працювати, а також жити повноцінним життям, поки вони не захочуть або не зможуть повернутися в Україну. Крім того, ці приймаючі країни повинні будуть прийняти частину біженців, які назавжди вирішать залишитися в тій чи іншій країні через власні бажання, відкритість до можливостей розвитку або банальне небажання повертатися додому[16].

Варто також зазначити, що ці особи потребують психологічної допомоги, щоб стати повноцінними членами суспільства та мати можливість реалізувати свої права та свободи. На території України ситуація буде набагато складнішою через відтік більшості населення, тобто ринок праці не зможе повністю задовольнити всі потреби роботодавців, тому що жінки і чоловіки прийдуть захищати Батьківщину водночас. Після війни почнеться важкий період відбудови країни, інфраструктури та будинків, тому люди не зможуть повернутися до своїх домів одразу після припинення бойових дій.

Крім того, проблема не тільки у відбудові країни, а й у подальшому розвитку держави в цілому, адже українські діти зараз разом із матерями за кордоном, і якщо вони вирішать залишитися в країні, яка тимчасово приймає, з ними країна почне втрачати наступне покоління, з цим в майбутньому буде багато проблем. Водночас виникає питання примусової депортації українських дітей, вивезених росіянами з окупованих територій на територію РФ. Ці діти зараз

втратили своїх батьків, свою країну і можуть втратити свою ідентичність у майбутньому[11].

Усі перераховані вище аспекти є викликом для нинішніх і майбутніх поколінь, для забезпечення найкращих умов життя в певних країнах і в світі в цілому, повинні існувати чітко упорядковані та єдині правила і закони, що регулюють імміграцію та міграційні потоки.

Україна та країни Європейського Союзу стикаються з найбільшою міграційною кризою з часів Другої світової війни[2]. Європейське суспільство переповнене вимушеними переселенцями з України, і ця проблема потребує негайної уваги влади Києва та ЄС. Останнє опитування на платформі 4refugees.info свідчить про те, що українські переселенці починають успішно інтегруватися в європейське суспільство. Більшість з них цікавлять питання легального проживання та отримання пільг. Проте, ця масштабна імміграційна ситуація загрожує національній безпеці України і повинна бути центральною темою спільної післявоєнної політики між Україною та ЄС[35].

ВИСНОВКИ

Міграція – це багатогранне явище, яке впливає на всі сфери життя, включаючи соціальну, економічну та політичну. Кожен тип міграційного процесу є особливим, і знання їх основних відмінностей дає можливість детально вивчити соціальні зміни, які викликає цей міграційний процес. Процес імміграції супроводжувався суспільним розвитком протягом двох тисяч років. Глобалізація також пов'язана з міграційним процесом і надалі сприятиме збільшенню світових міграційних потоків, оскільки глобалізований світ максимально відкритий для всіх.

Таким чином, міграційна криза розкриває низку проблем політичного, інституційного та соціального характеру в ЄС, які необхідно вирішити в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

В європейських країнах все частіше почало підніматися питання про роль і статус мусульманської громади в суспільстві перебування. Із зростанням кількості мусульман у Європі зростало їх економічне та політичне значення в суспільстві. На тлі імміграційної кризи виникла проблема, з якою уряди європейських країн ніколи раніше не стикалися в такому масштабі, – інтеграція мусульманського населення.

Варто зазначити, що багато вчених вважають майбутнє зростання кількості мусульманських громад неминучим, що може стати викликом для країн Західної Європи. В цей час імміграція є однією з головних національних проблем, що загрожує безпеці приймаючих країн і країн походження. Рух іммігрантів впливає на правовий порядок усіх країн, залучених до процесу міграції, таким чином трансформуючи інтеграційні процеси та інституційні структури.

Німеччина, Франція та Велика Британія мають найвищий рівень імміграції серед країн Західної Європи. У зв'язку з цим вони стикаються з багатьма проблемами, головним чином пов'язаними з економічною підтримкою

іммігрантів, інтеграцією в місцеве суспільство приймаючої країни та захистом національної безпеки.

Виклики та проблеми сучасності вплинули на активізацію саморефлексії серед ісламських інтелектуалів у напрямку євроісламу, який поєднує принципи мусульманського вчення з елементами європейсько-західного суспільства. Очевидно, більшість європейських урядів вважають, що політика відіграє важливу роль у цьому питанні, і більшість країн намагаються розробити адекватну політику інтеграції. У багатьох країнах поживляються публічні дискусії щодо інтеграції. Численні нові ініціативи були спрямовані на зменшення проблеми недостатньої інтеграції, і на це питання було спрямовано значні фінансові ресурси. Крім того, зростає прагнення до спільної євроінтеграційної політики.

Незважаючи на всі зусилля уряду щодо інтеграції мусульман у суспільство, між корінним населенням та представниками мусульманської громади в суспільстві зберігаються непорозуміння та недовіра. Сьогодні в Європі існує особливе упередження щодо мусульман, яке в суспільній свідомості асоціюється насамперед з агресією, насильством і терором. Іммігрант усвідомлює, що через етнічні та релігійні упередження його можливості для інтеграції в суспільство приймаючої країни обмежені.

Імміграційна криза, спровокована напливом біженців, стала викликом національній політичній безпеці, підкреслюючи неефективність імміграційної політики ЄС. Шлях до вирішення проблеми має бути комплексним, а імміграційна політика має враховувати вплив історичних, політичних, культурних та етнічних факторів.

Інтенсивність міграції почала знижуватися після загострення імміграційної кризи в 2014-2016 роках. У 2017-2019 роках потік мігрантів і біженців значно знизився, що принесло значне полегшення Європі. Однак, 2020 рік приніс певне посилення імміграційної кризи нового формату. До основних чинників, що сприяють активізації та збільшенню міграційних потоків у 2020

році, відносяться: політична, економічна, національна та правова нестабільність в Африці та на Близькому Сході, збройні конфлікти в країнах цих регіонів, пов'язані з боротьбою з Ісламською державою; зростання кількості населення у цих країнах; масове безробіття; швидке зростання бідності; погіршення ситуації в таборах для біженців, створених у Туреччині та Лівані; відсутність соціального захисту, відсутність робочих місць, постійне скорочення фінансування. Саме ці чинники вплинули на потік мігрантів в країни Європейського Союзу.

Однак те, що сталося в Китаї наприкінці 2019 року, спровокувало поширення коронавірусної інфекції по всьому світу, уповільнивши процес міграції не лише до Європи, а й до всього світу. З одного боку, це реальна можливість для Європи вирішити кризову ситуацію з мігрантами та легко зупинити потік мігрантів та біженців. З іншого боку, це лише відклало необхідність вирішення нагальних проблем, пов'язаних з міграцією, а також спричинило внутрішні політичні та соціальні проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурова К.А. Міграційна політика Європейського Союзу: проблеми сьогодення. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11251/1/Burova__268-273.pdf
2. Безушко М.С., Панченко С.С. Міграційні процеси в країнах ЄС. Європейська міграційна криза. V юридичні могилянські читання. 2019. С. 88–91.
3. Гребіник Я. Політична реакція країн ЄС на міграційну кризу. Теорія та методика навчання суспільних дисциплін : науково-педагогічний журнал. 2018. № 1(6). С. 139–142.
4. Дорош Л., Івасечкок О. Особливості функціонування та виклики розвитку ЄС у близькій перспективі (2017–2018 рр. Humanitarian vision. 2017. Vol. 3. Num. 1. С. 19–24
5. Кермач Р. Проблема біженців в ЄС: довгострокові наслідки нового виклику / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <http://dif.org.ua/article/problema-bizhentsivv-esdovgostrokovyi-naslidki>
6. Луцишин Г. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних. Humanitarian vision. 2015. Vol. 1. Num. 2. С. 41-46
7. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
8. Міграційна криза загрожує розколом Євросоюзу. URL: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1401504-migracijna-krizazagrozhue-rozkol>
9. Пак Н. Неконтрольована міграція як загроза безпеці країн Європейського Союзу. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. 2016. С. 30–32.
10. Малиновська О. Міграція та безпека: до питання взаємозв'язку та взаємовпливу. Міжнародний науковий вісник. 2021. № 1-2(23-24). С. 42–52.

11. Чуприна О., Луцишин Г., Малиновська О. та ін. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 12. С. 334–338.

12. Звонар Й.П. Активна політика зайнятості в країнах Європейського Союзу та можливості її застосування в Україні / Й.П. Звонар // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – Серія «Економіка». – 2015. – Вип. 2(4). – Ч. 1. – С. 145–150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2015/11/2-4-1-2015-25.pdf>

13. Красівський Д. Фактори впливу на міграційні процеси в Україні та світі. Інституційні трансформації ринку праці в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів доповідей та тез міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 12 листопада 2019 року. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. С. 315–318.

14. Гільченко О.Л. Особливості сучасних загроз міжнародної безпеки в рамках ЄС. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XX підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ. Маріуполь : МДУ, 2018. С. 133–137.

15. Набі Е. «Міграційна катастрофа» у Європі як ключове випробування для європейської єдності [Електронний ресурс] / Емал Набі // «iPress». – 2016. – Режим доступу: http://ipress.ua/articles/migrsti_136868.html

16. Docquier F., Ozden C., Peri G. The wage effects of immigration and emigration. OECD/Elsa Seminar Series. 2010.

17. Short-term migration. An official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/short-term-migration_en

18. Key migration terms. IOM UN Migration. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

19. Петроє О.М. Міжнародна трудова міграція: аналіз ситуації та наслідків для України / О.М. Петроє, В.Т. Васільєв // Вісник НАДУ. – 2015. – № 4. – С. 93–100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/2015_4_14_ukr.pdf.

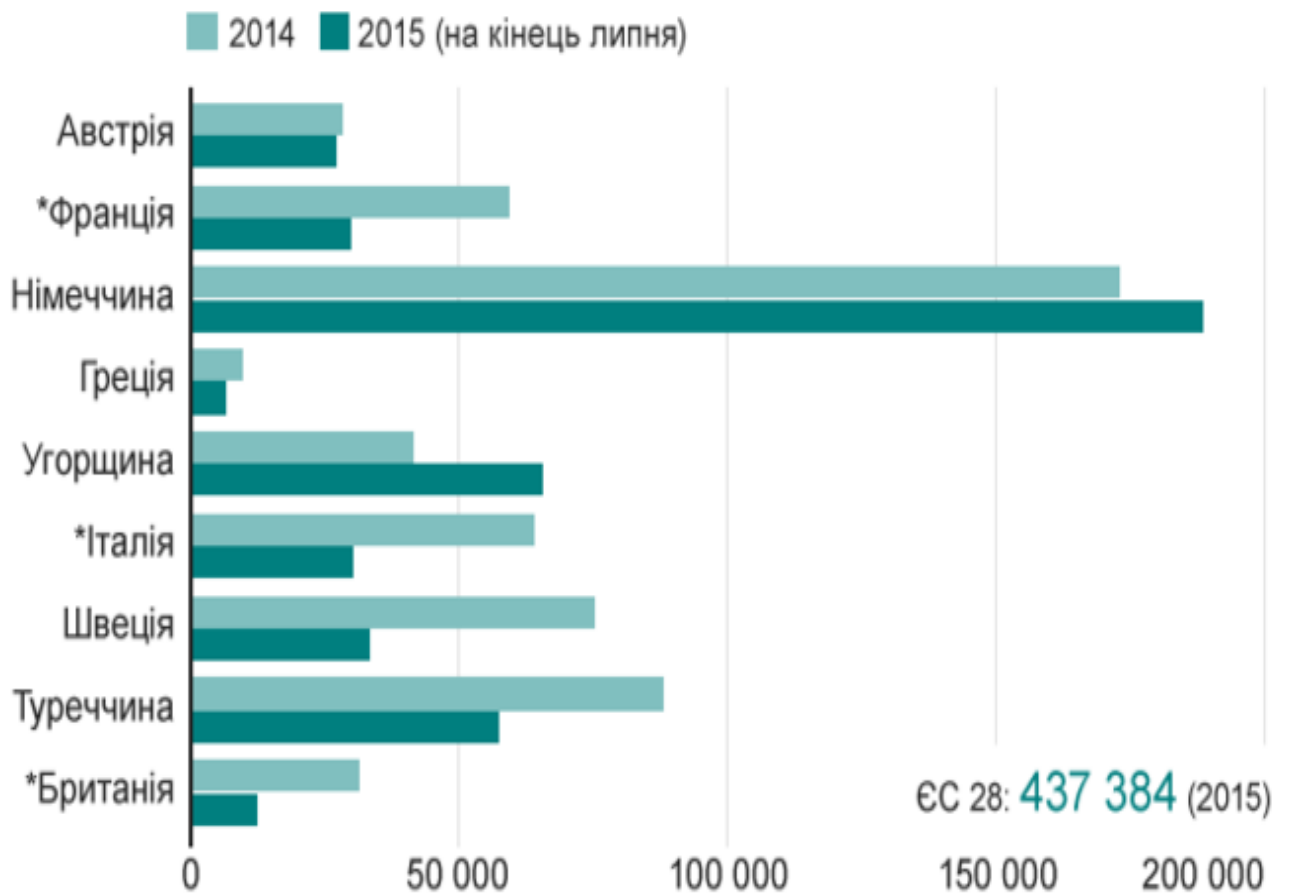
20. Long-term migration. An official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/long-term-migration_en
21. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання : монографія. Львів : ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Доліш. НАН України», 2019. 263 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20190006.pdf>
22. Drotbohm H. Deportation: an overview. The encyclopedia of global human migration, edited by immanuel ness. 2019.
23. Ferrie J. P., Hatton T. J. Two centuries of international migration. SSRN electronic journal. 2022. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2377602>
24. Seasonal migrant workers. OECD Glossary of statistical terms. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2402>
25. Солодько А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики / А. Солодько, А. Фітісова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityky>
26. Campana A. Sürgün: the crimean tatars' deportation and exile. SciencesPo. URL: <https://www.sciencespo.fr/mass-violence-war-massacre-resistance/fr/document/suerguen-crimean-tatars-deportation-and-exile.html>
27. Мельниченко О., Удовиченко Н. Трудова міграція: сутність і засоби реалізації державної політики. Administration. 2017. № 1(56). URL: <https://repo.knmu.edu>.
28. Martin S. Forced migration, the refugee regime and the responsibility to protect. Global responsibility to protect. 2010. Vol. 2, no. 1. P. 38–59. URL: <https://doi.org/10.1163/187598410x12602515137338>
29. Українознавчий аспект соціокультурного освоєння українцями “Дикого поля” в VІV – ХVІІІ ст. Наукові записки. Серія: ІСТОРИЧНІ НАУКИ. 2014. № 20.С. 154–162. URL: <https://shron1.chty>
30. Xu D. The effects of immigration restriction laws on immigrant segregation in the early twentieth century U.S. Journal of Comparative Economics. 2020. Vol. 48, no. 2. P. 422–447. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2019.10.004>

31. Panebianco S. The EU and migration in the Mediterranean: EU borders' control by proxy. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2022. № 48(6). P. 1398–1416.
32. Opiola W., Czepil B., Dębicki M. War and politics. The 2022 Russian invasion of Ukraine and refugee crisis on the eastern EU border from the perspective of border studies. *Border and Regional Studies*. 2022. № 10(1). P. 7–22.
33. Поміж людей: скільки коштуватиме ЄС міграційна криза // M!nd– 2022. – Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20239046-pomizh-lyudej-skilki-koshtuvatime-es-migracijna-kriza>
34. Здоровцова О.Ю. Проблеми міграційної кризи європейського союзу. Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2020. № 17. С. 783–789
35. Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? // Економічна правда [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>
36. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів: навч. Посібник. Кол. авт. Дніпропетровськ, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2012. 326 с.
37. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2. С. 127–139. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp>
38. Солодько А., Фітисова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: <https://cedos.org.ua/researches/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky/>
39. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/en/#>

ДОДАТКИ

Додаток А

Заяви про надання притулку в окремих країнах Європи

Джерело: УВКБ ООН, дані британського уряду.*Дані на кінець червня

BBC

Три країни, з яких емігрують найпопулярнішими маршрутами

Центральне
Середземномор'я

■ Еритрея 23 878
■ Нігерія 10 747
■ Інші країни на
південь від Сахари 9 766

Східне
Середземномор'я

■ Сирія 78 190
■ Афганістан 32 581
■ Пакистан 6 641

Західні Балкани

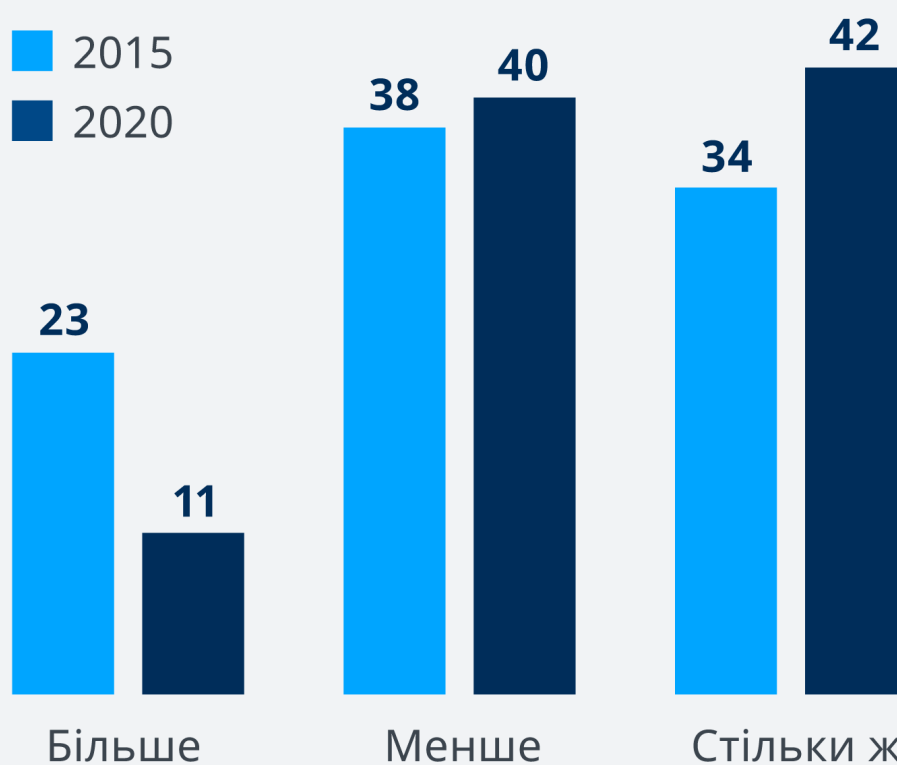
■ Сирія 28 749
■ Афганістан 29 245
■ Косово 23 260

Джерело: Frontex

BBC

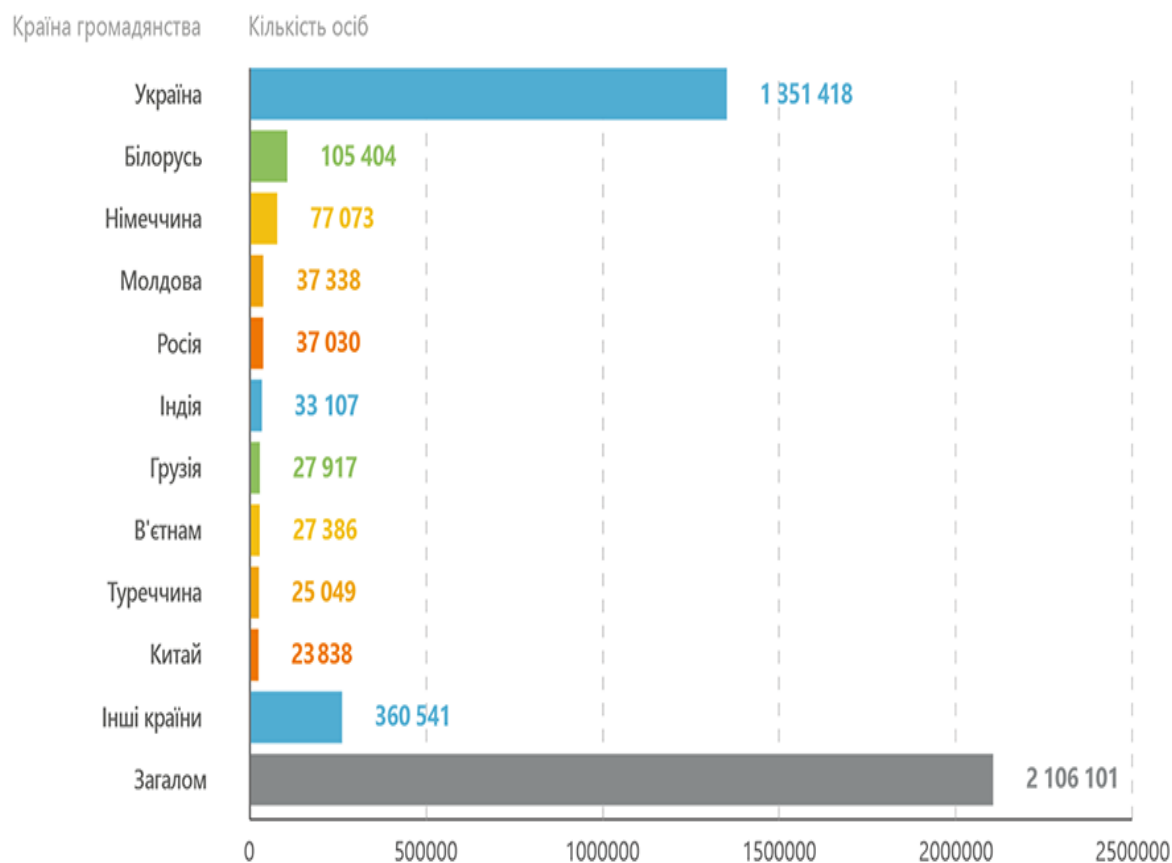
Опитування: прийом біженців

Чи має ФРН приймати більше біженців, менше чи таку ж кількість, як і зараз?

Джерело: репрезентативне опитування
ARD-DeutschlandTREND & infratest dimap

Кількість іноземців, які перебували в Польщі станом на 31 грудня 2019 року (відповідно до адміністративних реєстрів)

Дані: Головне статистичне управління Польщі (GUS)

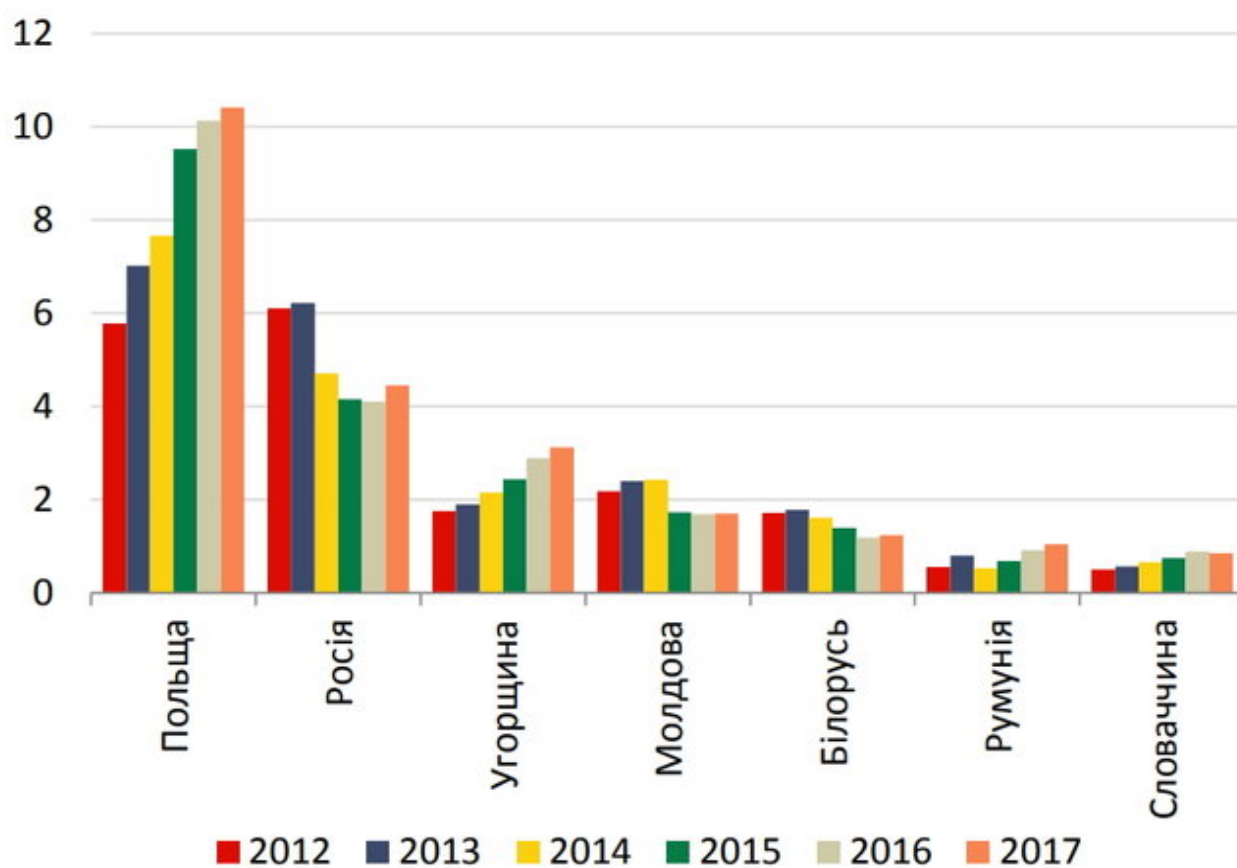
ВИСВІТЛЕННЯ МІГРАНТІВ У НАЦІОНАЛЬНИХ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

Вибірка становить 611 матеріалів із таких медіа: сайти телеканалів Україна 24, Подробності.Інтер, Суспільне, 1+1 (ТСН), Факти.ІСТV, Перший незалежний, 5й канал, 24 канал, Еспресо TV та сайти онлайн-медіа Обозреватель, Гордон, УП, Корреспондент, Політека, РБК Україна, Цензор, НВ, УНІАН, Вести, Сегодня. Дві хвили моніторингу: 6-12 вересня, 4-10 жовтня 2021 року.

ГОЛОВНІ НАРАТИВИ

Виїзд громадян України до країн-сусідів, млн осіб

Додаток К

Додаток М

Ім'я користувача:
Міжнародної торгівлі і маркетингу Іщенко Анна

ID перевірки:
1015257485

Дата перевірки:
25.05.2023 19:37:55 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.05.2023 19:56:07 EEST

ID користувача:
100005724

Назва документа: Сухомлин О.В. Сучасна міграційна криза в Європі

Кількість сторінок: 51 Кількість слів: 10854 Кількість символів: 80102 Розмір файлу: 568.62 KB ID файлу: 1014932241

7.44% Схожість

Найбільша схожість: 2.08% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1014815270)

4.99% Джерела з Інтернету	299		Сторінка 53
6.11% Джерела з Бібліотеки	381		Сторінка 55

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел